

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse voortgezet onderwijs 2021-2022

Deelname Monitor de Bibliotheek op school vo

In 2020 waren de aantallen respondenten door corona lager dan daarvoor en daarna. In 2021 komt het aantal leerlingen weer in de buurt van het aantal voor corona. In 2021 deden 72 scholen, 784 docenten en 10.842 leerlingen mee aan de Monitor voor het VMBO, havo en vwo.

Leesplezier en leesfrequentie neemt af

Zowel het leesplezier als de leesfrequentie is afgenomen ten opzichte van voorgaande meetjaren. In 2021 zijn leerlingen en docenten over de meeste aspecten van de mediatheek ook minder positief dan in 2020.

Jongere leerlingen en meisjes lezen vaker

De leesfrequentie en het aantal bezoeken aan de mediatheek en de openbare bibliotheek nemen in 2021 af, naarmate het leerjaar hoger wordt. Het percentage leerlingen dat het leuk vindt om te lezen is in leerjaar 4 bijna even hoog als in leerjaar 1. Leerlingen in lage leerjaren geven vaker aan boeken te lezen van thuis of boeken te halen bij de openbare bibliotheek. Het downloaden van e-boeken wordt in hoge leerjaren vaker gedaan.

Meisjes vinden het leuker om te lezen, lezen vaker en gaan vaker naar de mediatheek en openbare bibliotheek dan jongens. Meisjes krijgen ook vaker tips voor leuke boeken, vooral van vrienden.

Leerlingen uit verschillende leerjaren en leerwegen over de mediatheek

Leerlingen uit het lagere leerjaren in vmbo zijn positiever over de hoeveelheid informatieboeken en leesboeken in de mediatheek dan leerlingen van het vwo of hogere leerjaren.. Leerlingen van vmbo-gl gaan het minst vaak naar de mediatheek, maar deze leerlingen beschikken ook minder vaak over een mediatheek dan leerlingen van de andere leerwegen.

In de meeste opzichten zijn meisjes positiever over de mediatheek dan jongens. Jongens zijn wel positiever over de informatieboeken en de hoeveelheid computers in de mediatheek.

Beleid en activiteiten op scholen

Ruim de helft van de deelnemende scholen heeft een taalcoördinator en iets minder dan de helft van de deelnemende scholen heeft een leesplan of een vakoverstijgend taalbeleid. Het percentage scholen met digitaal lenen is in 2021 lager dan in 2020.

Leerlingen vaker naar de schoolbibliotheek op scholen met taalbeleid

Op scholen die goed scoren op de planvorming (met een vakoverstijgend taalbeleid), bezoeken leerlingen vaker de mediatheek en halen leerlingen daar ook vaker boeken dan op scholen die minder goed scoren op planvorming. Docenten op scholen met vakoverstijgend taalbeleid vinden het gebruik van de mediatheek ook aantrekkelijker.

Colofon

Auteurs

DESAN Research Solutions: Jonneke Heesterbeek en Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Stichting Lezen: Adriaan Langendonk, Nicolien de Pater, Caroline Heijer

In opdracht van

© Stichting Lezen (2022)

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden veeleelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2014 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. De Monitor wordt in opdracht van Stichting Lezen - vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (onderdeel van Kunst van Lezen - Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek) - inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. De resultaten uit de Monitor de Bibliotheek op school worden door middel van een online rapportageportaal door bibliotheken vertaald naar rapportages op schoolniveau. Deze worden ingezet binnen de kwaliteitscyclus van de Bibliotheek *op school*, om samen met de scholen te evalueren en nieuwe doelen te stellen.

Dit rapport richt zich op een landelijke analyse van de resultaten en is door DESAN opgesteld. Aan de orde komen onder andere vergelijkingen tussen de metingen, verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen activiteiten van leesconsulenten en activiteiten van docenten.

Amsterdam, juli 2022

Jonneke Heesterbeek
Jannes Hartkamp
DESAN Research Solution

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1. Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Methode en respons	7
1.3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting	8
1.4 Leeswijzer	10
2. Ontwikkelingen	13
2.1 Ontwikkeling leerlingen: leesplezier, leesfrequentie en soort boeken	13
2.2 Ontwikkeling leerlingen: bronnen voor boeken en lezen	15
2.3 Ontwikkeling docenten: achtergrond, leesbevordering en mediatheek.....	18
3. Verschillen tussen groepen leerlingen	21
3.1 Leerjaar	21
3.2 Leerwegen.....	24
3.3 Geslacht	28
4. Leesconsulenten en docenten	31
4.1 Ontwikkeling leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers	31
4.2 Docenten naar leerjaar (alleen docenten Nederlands).....	33
4.3 Ontwikkeling docenten (alleen docenten Nederlands)	34
4.4 Docenten naar vak (alleen docenten eerste leerjaar).....	35
5. Bouwstenen en uitkomsten	37
5.1 De bouwstenen van dBos en de data van de Monitor	37
5.2 Onderlinge samenhang tussen bouwstenen.....	41
5.3 Bouwstenen en activiteiten van de docent.....	41
5.4 Bouwstenen en uitkomst: leesplezier, leesgedrag, bibliotheekbezoek en oordeel over de mediatheek van leerlingen	44

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs uitgevoerd. In 2014 is daar de Monitor voor het voortgezet onderwijs bijgekomen, in een pilot met 16 scholen. In 2015 deden al 42 scholen mee. De deelname steeg tot 71 scholen in 2017 en daalde daarna iets, tot 63 in 2019. Ondanks de situatie rondom corona bleef het in 2020 stabiel (63 scholen). In 2021 is het aantal weer toegenomen naar 72.

De deelnemende scholen krijgen door middel van rapportages inzicht in hun eigen resultaten, waarbij de landelijke resultaten als referentie worden getoond. Doordat de deelname in de loop der jaren een groter volume heeft bereikt, kunnen op landelijk niveau bepaalde analyses worden gedaan, bijvoorbeeld naar verschillen tussen leerjaren en verbanden tussen de activiteiten van docenten en bibliotheekmedewerkers en de antwoorden van de leerlingen.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de acht metingen die DESAN Research Solutions namens Stichting Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, docenten en bibliotheekmedewerkers) worden ingevuld.

De monitorcoördinatoren van bibliotheken geven in de portal van MdBos op welke scholen meedoen aan de Monitor en wie de leesconsulent/bibliotheekmedewerker op de school is. Vervolgens nodigen ze de leesconsulent/bibliotheekmedewerker uit om een vragenlijst in te vullen en aan te geven welke docenten gaan deelnemen aan het onderzoek bij de desbetreffende school. De leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en de docenten ontvangen een uitnodiging met een link naar de voor hen bestemde vragenlijst. Vervolgens ontvangt de leerlingcoördinator een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De leerlingcoördinator zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen uit de gekozen leerjaren de vragenlijst invullen.

Bij de pilot in 2014 is een beperkt aantal bibliotheken en scholen uitgenodigd voor deelname. Sinds 2015 is er een open aanmelding en is de deelname sterk gegroeid tot 2017 en daarna min of meer stabiel (0). Van de 63 scholen die in 2020 deelnamen, deden er in 2021 28 (44%) opnieuw mee.

Tabel 1 Aantal deelnemers MdBos per meting, 2014 - 2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Deelnemende scholen	16	42	64	71	65	63	63	72
Leerlingen	1550	6332	10968	12376	12437	11238	8145	10842
Docenten	101	363	674	837	777	654	626	784
Bibliotheek medewerkers	13	36	47	59	47	51	48	41

In 2020 waren de aantallen respondenten lager dan normaal, omdat er op scholen en bij bibliotheken door de omstandigheden rondom corona minder tijd en gelegenheid was om de Monitor de Bibliotheek op school uit te voeren. In 2021 komen de aantallen weer in de buurt van de situatie voor corona (2019). Het aantal docenten is in 2021 zelfs hoger dan in 2019 (Tabel 1).

De toetsing van de representativiteit van de deelnemende scholen (geven de respondenten in de Monitor samen een goed beeld van alle scholen, docenten en leerlingen?) ligt buiten het kader van deze analyse.

1.3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting

Aan alle metingen deden steeds ongeveer even veel jongens als meisjes mee. In 2021 is voor het eerst de antwoordoptie 'genderneutraal' toegevoegd aan de vragenlijst en daarnaast heeft men de optie gekregen om de vraag over te slaan. Dit heeft ervoor gezorgd dat het percentage jongens en meisjes iets lager is dan in voorgaande jaren (Tabel 2).

Tabel 2 Verdeling van leerlingen naar geslacht per meting

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
jongen	51%	51%	51%	52%	51%	51%	49%
meisje	49%	49%	49%	48%	49%	49%	48%
genderneutraal							3%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238	8145	10768

In de eerste jaren van de Monitor kwamen de meeste deelnemers uit de eerste twee leerjaren. De vertegenwoordiging van leerjaar 3 en 4 is daarna flink toegenomen, tot 38 procent in 2018, om daarna weer te dalen tot rond de 30 procent. In 2021 hebben leerlingen voor het eerst de optie gekregen om aan te geven dat ze in leerjaar 5 of 6 zitten (Tabel 3).

Tabel 3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar per meting

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leerjaar 1	48%	43%	36%	33%	36%	41%	37%
Leerjaar 2	27%	32%	30%	29%	35%	28%	29%
Leerjaar 3	18%	17%	23%	22%	19%	18%	18%
Leerjaar 4	7%	7%	10%	16%	10%	14%	13%
Leerjaar 5							2%
Leerjaar 6							1%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238	8145	10842

Bij de verdeling naar leerweg binnen het vmbo zien we vanaf 2015 een toename van het aandeel tl/mavo tot 46 procent in 2018, maar daarna een afname tot 26 procent in 2021. In 2021 is de vraag wel anders gesteld dan in de voorgaande meetjaren: In 2021 hebben leerlingen voor het eerst de optie gekregen om expliciet aan te geven dat ze in havo/vwo zitten, voorheen konden ze dit alleen aangeven bij de antwoordoptie 'anders (bv. havo)'(Tabel 4).

Tabel 4 Verdeling van leerlingen naar leerweg per meting

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
praktijkonderwijs	3%	3%	2%	2%	2%	2%	3%
vmbo-bb	16%	16%	17%	14%	16%	14%	15%
vmbo-kb	26%	27%	26%	22%	22%	24%	22%
vmbo-gl	11%	9%	8%	8%	8%	8%	9%
vmbo-tl/mavo	36%	40%	42%	46%	38%	38%	26%
anders (bv. havo)	8%	5%	6%	8%	14%	14%	
havo							16%
vwo							9%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238	8145	10842

In 2020 was de spreiding van deelname naar provincie nogal afwijkend van andere jaren. Door de lagere totale deelname in 2021 vanwege corona, schommelen de percentages per provincie wat sterker. Ook hebben bibliotheken en scholen in verschillende provincies kennelijk verschillende afwegingen gemaakt rond deelname aan de Monitor. Bij vergelijking van 2021 met 2019, zien we een duidelijk een afname van deelname in Noord-Brabant en Zuid-Holland en een toename in Noord-Holland (Tabel 5).

Tabel 5 Verdeling van leerlingen naar provincie per meting

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Drenthe	4%	7%	9%	9%	4%	9%	6%
Flevoland	7%	5%	6%	7%	7%	4%	5%
Friesland	3%	4%	4%	3%	2%	2%	7%
Gelderland	19%	18%	10%	10%	8%	1%	8%
Groningen	4%	7%	5%	6%	5%	1%	3%
Limburg			11%	12%	9%	7%	8%
Noord-Brabant	18%	23%	23%	21%	30%	43%	16%
Noord-Holland	16%	13%	14%	16%	11%	8%	22%
Overijssel	8%	1%	4%	2%	5%	11%	10%
Utrecht	9%	5%	5%	0%	0%	0%	0%
Zeeland	1%	0%	0%	0%	1%	0%	5%
Zuid-Holland	12%	12%	10%	13%	17%	13%	11%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238	8145	10842

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers geanalyseerd. Net als in voorgaande jaren (toen de deelname van havo en vwo veel lager lag), worden in de volgende hoofdstukken alleen leerjaar 1 tot en met 4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs meegenomen. Bij het bekijken van ontwikkelingen (Hoofdstuk 2 en 4) en bij de analyse in Hoofdstuk 5 zou het meenemen van havo en vwo een vertekend beeld geven. In Hoofdstuk 3 wordt wel een vergelijking gemaakt tussen de leerwegen van het vmbo, havo en vwo¹. Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de ontwikkelingen in resultaten voor docenten en leerlingen (voor bibliotheekmedewerkers is geen vergelijking gemaakt omdat het aantal respondenten hier betrekkelijk klein is). In Hoofdstuk 3 worden voor 2021 vergelijkingen tussen groepen leerlingen gemaakt op basis van kenmerken zoals leerjaar, geslacht en leerweg. In hoofdstuk 4 wordt besproken wat er op de scholen aan beleid is rond taal, media en informatievaardigheden, over de mediatheek² en over de samenwerking met de openbare bibliotheek. Hoofdstuk 5 gaat in op verbanden tussen de gegevens van de bibliotheekmedewerkers enerzijds en de docenten en leerlingen anderzijds.

Aan het begin van elk hoofdstuk worden de resultaten van de analyses kort samengevat.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact honderd. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de centering.

Significantie

In het rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant³, tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in elke uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek zogenaamde betrouwbaarheidsintervallen te berekenen. Deze betrouwbaarheidsintervallen geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt indien de steekproefuitkomst naar de totale populatie vertaald wordt. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkingmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%-betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau

¹ Praktijkonderwijs (3% van de respondenten bij leerlingen) wordt helemaal buiten beschouwing gelaten vanwege het bijzondere karakter en de afwijkende opbouw in leerjaren. Havo en vwo (16%+9% van de respondenten bij leerlingen) worden ook grotendeels buiten beschouwing gelaten om de doelgroep van de rapportage duidelijk af te bakenen.

² Overal waar 'mediatheek' staat, wordt hiermee mediatheek/schoolbibliotheek bedoeld. In alle vragenlijsten wordt altijd gesproken van 'mediatheek/schoolbibliotheek'. Als in de rapportage de letterlijke tekst van een vraag of antwoordcategorie wordt weergegeven, wordt daarom ook 'mediatheek/schoolbibliotheek' gebruikt.

³ $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

van 95%). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Wanneer bijvoorbeeld van 600 docenten 56,0 procent zegt maandelijks met leerlingen over boeken te praten, dan betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie docenten tussen 52,0 en 60,0 procent ligt (56,0% +/- 4,0%).

2. Ontwikkelingen

Vergeleken met voorgaande jaren is zowel het leesplezier als de leesfrequentie van vmbo-leerlingen relatief sterk afgenomen. Het percentage leerlingen dat boeken van thuis leest is toegenomen, het percentage leerlingen dat boeken haalt bij de openbare bibliotheek afgenomen. Daarnaast is ook de populariteit van leesboeken in 2021 afgenomen onder leerlingen. De mening over de mediatheek is op alle voorgelegde punten achteruit gegaan ten opzichte van 2020 en 2019, bij zowel de leerlingen als de docenten.

2.1 Ontwikkeling leerlingen: leesplezier, leesfrequentie en soort boeken

Het leesplezier en van leerlingen in het vmbo⁴ is tussen 2018 en 2020 ongeveer hetzelfde gebleven. Tussen 2020 en 2021 nam het leesplezier significant af. De leesfrequentie was in 2020 hoger dan in voorgaande jaren, maar is in 2021 weer sterk afgenomen (Tabel 6).

Tabel 6 Leesplezier en leesfrequentie

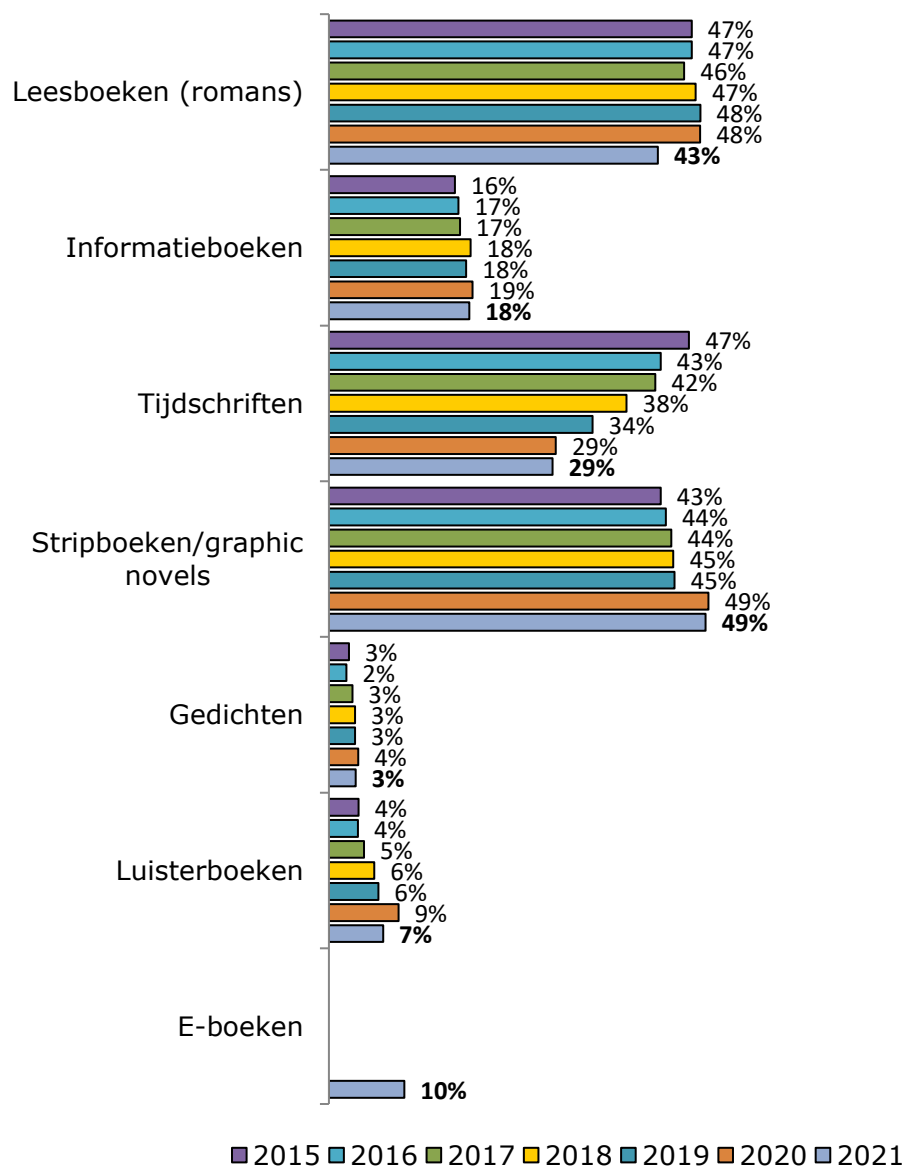
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<u>Leesplezier</u>							
Vervelend / niet zo leuk om een boek te lezen	60%	63%	64%	67%	67%	67%	71%
Best leuk / erg leuk om een boek te lezen	40%	37%	36%	33%	33%	33%	29%
<u>Leesfrequentie</u>							
Leest nooit thuis in een boek			47%	49%	48%	44%	50%
Leest soms of vaak thuis in een boek			53%	51%	52%	56%	50%

De drie onderwerpen waarover leerlingen het liefst lezen waren de afgelopen jaren 'humor/comedy', 'spanning/avontuur' en 'films' (niet in een grafiek weergegeven). Het onderwerp 'spanning/avontuur' schommelt sinds 2018 tussen de 45 en 41 procent en is dit jaar het onderwerp dat het vaakst wordt genoemd, door 41 procent van de leerlingen. 'Humor/comedy' en 'films' worden dit jaar duidelijk minder vaak genoemd (38% en 33%) dan in 2020 (45% en 39%).

Leesboeken worden in 2021 minder vaak gelezen (43%) dan daarvoor (46%-48%). In 2020 werden duidelijk meer luisterboeken gelezen (9%) dan in 2021 en in de jaren voor 2020 (4%-7%). Bij tijdschriften zet de dalende trend verder door, bij stripboeken is een sprong omhoog te zien (Grafiek 1).

⁴ Leerjaren 1 tot en met 4, exclusief praktijkonderwijs.

Grafiek 1 Leesplezier en leesfrequentie

2.2 Ontwikkeling leerlingen: bronnen voor boeken en lezen

In het percentage leerlingen dat boeken van thuis leest is in 2020 een piek te zien (49%), maar ligt ook in 2021 nog wat hoger (44%) dan in 2019 (41%). Waarschijnlijk komt dit doordat leerlingen minder naar de bibliotheek of mediatheek konden door de omstandigheden rondom corona. In het percentage leerlingen dat aangeeft boeken te halen bij de openbare bibliotheek of mediatheek is in 2021 een duidelijke daling te zien (Tabel 7).

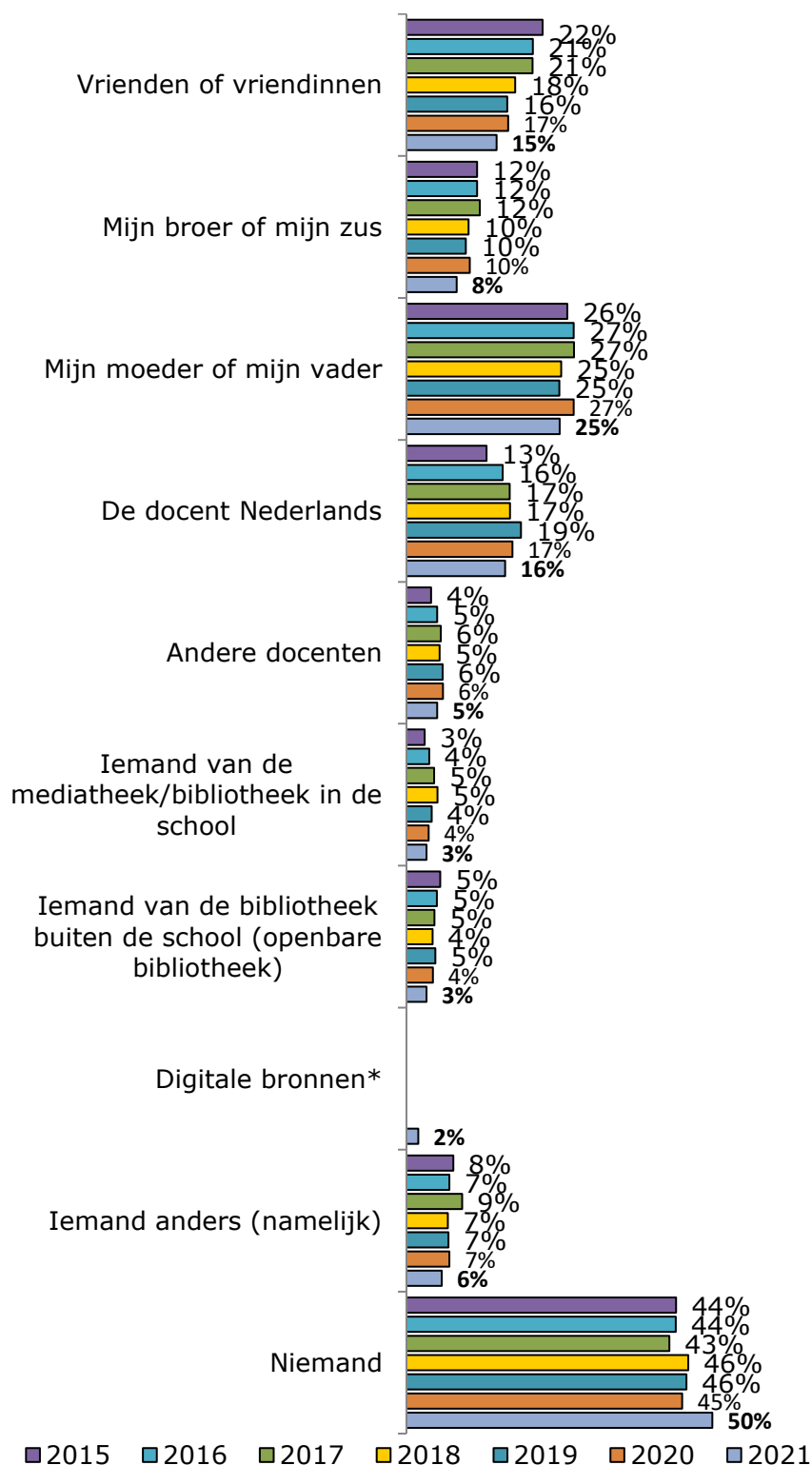
Tabel 7 'Hoe kom je aan leesboeken?'⁵

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ik lees boeken die we thuis hebben	37%	40%	42%	42%	41%	49%	44%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek (buiten de school)	42%	39%	36%	34%	37%	33%	28%
Ik haal boeken bij mediatheek/bibliotheek in de school	25%	26%	27%	28%	24%	20%	19%
Ik koop boeken	24%	24%	25%	24%	23%	26%	24%
Ik krijg boeken cadeau	22%	21%	23%	23%	21%	22%	20%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	16%	16%	18%	19%	18%	22%	20%
Ik download e-books	9%	8%	8%	8%	7%	9%	
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt		2%	2%	2%	2%	3%	2%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%
Via de luisterbieb			1%	2%	2%	2%	2%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek			2%	2%	2%		5%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl			1%	1%	1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	13%	13%	12%	13%	13%	13%	17%

Leerlingen zeggen dit jaar van iedereen iets minder vaak tips te krijgen dan in 2020. De helft van de leerlingen zegt van niemand tips te krijgen (50%), duidelijk meer dan vorig jaar (45%) (Grafiek 2).

⁵ Voor bepaalde antwoordcategorieën zijn niet van alle jaren data, omdat de antwoordcategorie is aangepast/verwijderd/toegevoegd.

Grafiek 2 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?'

*omdat de digitale bronnen die worden genoemd in de antwoordcategorie niet hetzelfde zijn als voorgaande meetjaren wordt deze antwoordcategorie in de grafiek niet vergeleken.

Leerlingen die het leuk vinden om een boek te lezen en dat vaak doen, noemen over het algemeen meer 'tipgevers' dan leerlingen die minder graag en minder vaak lezen. 'Niemand' wordt door leerlingen die nooit lezen dan ook veel vaker genoemd (60%) dan door leerlingen die soms (40%) of vaak (37%) lezen. Anders bekeken: de groep die zegt van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, bestaat voor een groot deel (66%) uit leerlingen die lezen vervelend vinden.

De mening over de mediatheek is op alle voorgelegde punten in 2021 duidelijk achteruit gegaan ten opzichte van 2020 en 2019. Daarvoor was het oordeel over de mediatheek een stuk stabiel (Tabel 8).⁶

Tabel 8 Mening over mediatheek

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Het is een aantrekkelijke ruimte	58%	61%	55%	56%	57%	51%	36%
Hij is vaak genoeg open	75%	78%	78%	79%	81%	76%	68%
Er zijn voldoende leesboeken	78%	81%	79%	79%	80%	77%	67%
Er zijn voldoende informatieboeken	76%	79%	79%	77%	78%	72%	64%
De leesboeken spreken mij aan	46%	46%	46%	46%	42%	39%	27%
De informatieboeken spreken mij aan	44%	41%	38%	38%	35%	32%	24%
Ik kan makkelijk de boeken vinden die ik zoek	64%	63%	62%	61%	60%	56%	46%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	61%	67%	70%	69%	74%	66%	61%
De computers zijn up to date (werken goed en zijn niet te oud)	63%	64%	64%	61%	64%	53%	
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	70%	66%	68%	65%	64%	57%	43%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	63%	66%	67%	64%	64%	56%	44%
n	3030	5823	5808	6155	4578	3567	4847

⁶ Het grote daling in de percentages in 2021 ten opzichte van 2020, zou gedeeltelijk verklaard kunnen worden door het feit dat leerlingen in 2021 vaker hebben geantwoord met 'n.v.t./weet ik niet'. In 2020 werden deze stellingen door 5 tot 11 procent van de leerlingen beantwoord met 'n.v.t./weet ik niet' en in 2021 door 10 tot 19 procent. Het percentage leerlingen dat negatief antwoordt op de stellingen ('mee oneens' of 'helemaal mee oneens') is namelijk niet zo duidelijk toegenomen.

2.3 Ontwikkeling docenten: achtergrond, leesbevordering en mediatheek

Onder de docenten die deelnemen aan de Monitor, vormen docenten Nederlands veruit de grootste groep (36%), al is het aandeel kleiner dan voorheen (Tabel 9).

Tabel 9 'Welk vak of welke vakken geeft u?'

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nederlands	54%	48%	41%	44%	43%	41%	36%
Een andere taal dan Nederlands	15%	14%	16%	22%	18%	18%	16%
Geschiedenis/Maatschappijleer/Economie/Aardrijkskunde	17%	18%	18%	21%	19%	16%	20%
Wiskunde	10%	13%	13%	16%	14%	13%	13%
Natuurkunde/Scheikunde/Biologie	7%	10%	11%	15%	10%	8%	11%
Een creatief vak (bijvoorbeeld tekenen)	6%	7%	6%	10%	8%	7%	7%
Een praktijkvak	8%	7%	10%	8%	6%	9%	10%
Lichamelijke opvoeding	4%	5%	9%	6%	8%	7%	9%
Anders (namelijk)	21%	17%	14%	15%	13%	14%	9%
n	362	673	834	776	652	817	1032 ⁷

Vergeleken met 2020 lieten docenten in 2021 vaker vrij lezen/stillezen en gebruiken zij vaker een boekencollectie, maar verwijzen zij minder vaak naar de mediatheek en naar de openbare bibliotheek. Vergeleken met 2019 lezen zij vaker voor, gebruiken zij vaker een boekencollectie en introduceren zij vaker een informatieboek, maar doen ze alle overige activiteiten minder vaak. Vooral verwijzing naar de bibliotheek is de afgelopen twee jaar sterk gedaald (Tabel 10).

Tabel 10 Activiteiten docenten

(% minstens eens per maand)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leerlingen laten vrij lezen/stillezen					68%	57%	63%
Boekentips geven aan leerlingen					49%	43%	43%
Over boeken praten met de leerlingen					56%	49%	50%
Activiteiten uitvoeren n.a.v. landelijke leesbevorderingsprojecten					16%	14%	14%
Voorlezen aan een klas	39%	41%	42%	40%	31%	38%	37%
Roman introduceren in de klas ⁸	31%	28%	27%	27%	24%	22%	22%
Informatieboek introduceren in de klas	22%	24%	24%	25%	18%	21%	22%
Gebruik boekencollectie	35%	32%	31%	31%	24%	23%	30%
Verwijzen naar openbare bibliotheek	51%	48%	49%	51%	48%	41%	35%
Verwijzen naar mediatheek	70%	63%	57%	61%	72%	61%	55%
n	363	673	837	777	653	625	780

⁷ Als de n onder een tabel lager is dan het totaal aantal docenten in de Monitor, hebben enkele docenten de vraag niet beantwoord.

⁸ Een boekintroduktie is een korte activiteit, waarbij de docent de leerlingen laat kennismaken met een boek door het te laten zien, er even over te praten en eventueel een klein stukje voor te lezen

De mening van docenten over de mediatheek is tot en met 2020 net als bij de leerlingen niet drastisch veranderd. In 2021 zijn docenten in alle opzichten minder positief dan in 2020.⁹ Maar dit kan te maken hebben met het feit dat de docenten dit jaar, in tegenstelling tot de afgelopen jaren, geen mogelijkheid hadden om de stellingen te beantwoorden met 'niet van toepassing' of 'weet ik niet' (Tabel 11).

Tabel 11 Mening docenten over mediatheek

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Aantrekkelijke ruimte	70%	80%	79%	81%	80%	83%	63%
Vaak genoeg open	58%	73%	71%	69%	75%	77%	73%
Voldoende romans	72%	80%	82%	76%	79%	88%	72%
Voldoende informatieboeken	62%	65%	71%	64%	68%	74%	59%
De romans zijn geschikt voor mijn leerlingen	87%	92%	91%	87%	91%	94%	80%
De informatieboeken zijn geschikt voor mijn leerlingen	83%	86%	85%	80%	86%	91%	75%
Mijn leerlingen krijgen goede ondersteuning bij het zoeken naar leuke boeken	76%	84%	80%	79%	77%	84%	67%
n	229	450	416	453	333	281	463

⁹ Het percentage docenten dat negatief antwoordt op de stellingen ('mee oneens' of 'helemaal mee oneens') is namelijk net zo duidelijk toegenomen als het percentage docenten dat positief antwoordt ('mee eens' of 'helemaal mee eens').

3. Verschillen tussenleerlingen

Leerlingen in lagere leerjaren lezen meer dan in hogere leerjaren. Ze vinden het ook iets leuker om een boek te lezen, maar deze daling is minder duidelijk zichtbaar. Stripboeken worden in hogere leerjaren steeds minder gelezen en romans, e-boeken en informatieboeken steeds meer. Leerlingen praten in leerjaar 1 duidelijk het vaakst met hun ouders over boeken en krijgen het vaakst tips van ouders over boeken. In hogere leerjaren neemt dit af.

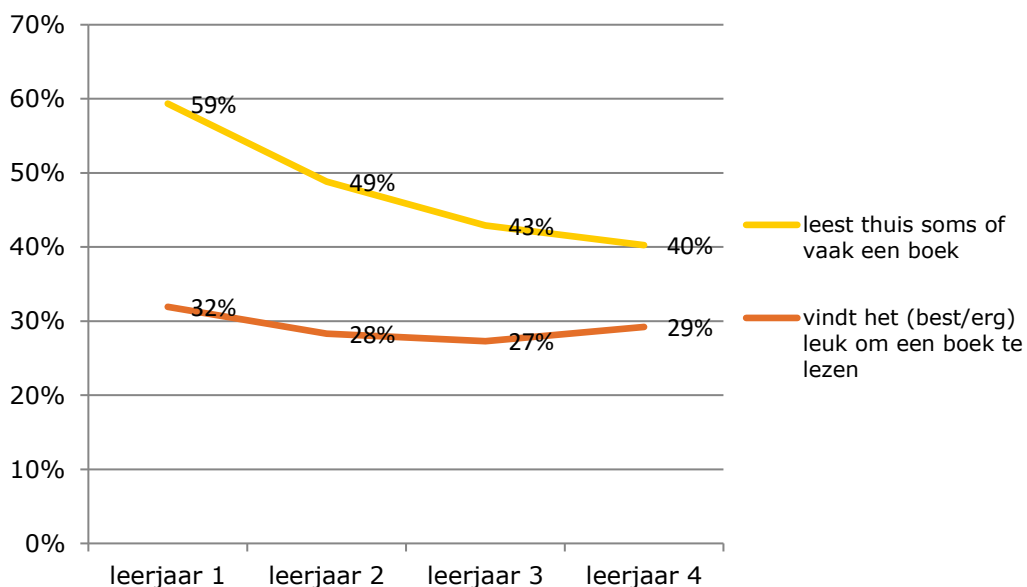
Leesplezier en leesfrequentie liggen in het havo en vwo, maar ook in de theoretische en gemengde leerweg duidelijk hoger dan in de beroepsgerichte leerwegen.

Meisjes lezen meer en lezen vaker boeken van thuis of van de openbare bibliotheek dan jongens. Meisjes krijgen van vrienden en vriendinnen vaker tips over leuke boeken dan jongens.

3.1 Leerjaar

De leesfrequentie is op het vmbo duidelijk het hoogst in de lagere leerjaren: in leerjaar 1 leest 59 procent van de leerlingen vaak of soms thuis een boek, in leerjaar 4 nog maar 40 procent. Het percentage leerlingen die het best of erg leuk vinden om een boek te lezen is stabiel over de verschillende leerjaren (Grafiek 3).¹⁰

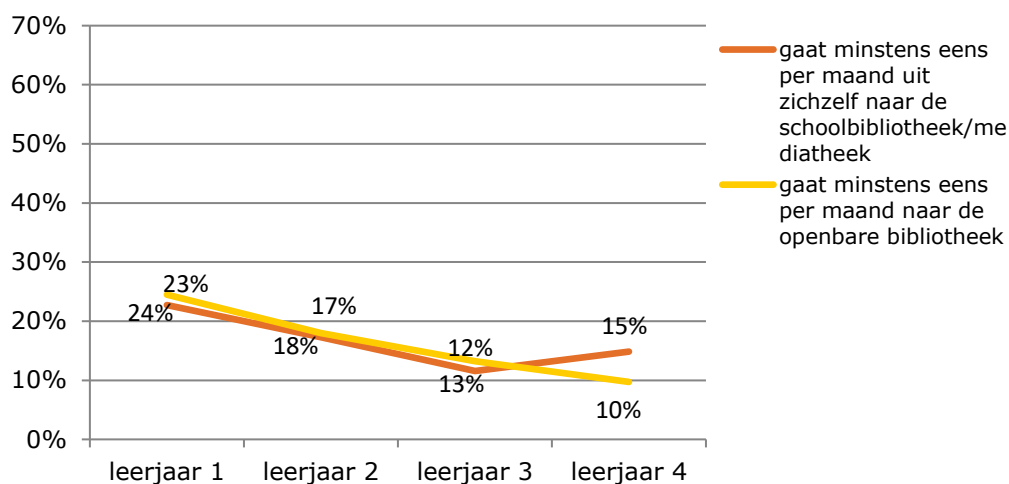
Grafiek 3 Leesplezier en leesfrequentie per leerjaar (vmbo)

¹⁰ Cijfers in dit hoofdstuk hebben betrekking op de data van 2021 over leerjaar 1 tot en met 4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs. De resultaten van leerjaar 5 en 6 worden vanwege te lage respons niet getoond.

Ook het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt sterk af in hogere leerjaren van het vmbo. Het bezoek aan de mediatheek daalt sterk tot leerjaar 3, maar neemt daarna weer iets toe (Grafiek 4).

Grafiek 4 Bibliotheekbezoek per leerjaar (vmbo)¹¹

De meeste leerlingen vinden dat de mediatheek vaak genoeg open is (83%) en dat er voldoende informatieboeken (82%) en leesboeken (80%) aanwezig zijn. Deze stellingen worden daarmee het best beoordeeld. In hogere leerjaren oordelen leerlingen negatiever over de hoeveelheid leesboeken en informatieboeken dan in de lagere leerjaren.

Tabel 12 Mening over mediatheek per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOTAAL
Het is een aantrekkelijke ruimte	56%	48%	48%	45%	51%
Hij is vaak genoeg open	82%	82%	85%	82%	83%
Er zijn voldoende leesboeken	82%	82%	77%	75%	80%
Er zijn voldoende informatieboeken	85%	82%	80%	76%	82%
De leesboeken spreken mij aan	43%	36%	31%	35%	37%
De informatieboeken spreken mij aan	37%	30%	29%	32%	33%
Ik kan makkelijk de boeken vinden die ik zoek	58%	60%	56%	59%	58%
De mediathedaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	64%	60%	63%	56%	62%
De mediathedaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	66%	61%	64%	59%	63%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	75%	76%	77%	77%	76%
n	1514	1114	717	581	3926

Leerlingen zijn het minst positief over de aantrekkelijkheid van deze boeken: ongeveer een derde geeft aan dat de leesboeken of informatieboeken hen aanspreken (37% en 33%). Over veel stellingen zijn eerstejaars leerlingen positiever dan leerlingen uit

¹¹ De percentages voor bezoek aan de mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 64%) die op een school zitten met een mediatheek.

hogere leerjaren. Maar sommige stellingen worden in de hogere leerjaren ongeveer even vaak of zelfs vaker benoemd dan in de lagere leerjaren, bijvoorbeeld dat de mediatheek vaak genoeg open is, dat de informatieboeken gemakkelijk te vinden zijn en zijn en dat er voldoende computers beschikbaar zijn (Tabel 12).

Leerlingen komen voornamelijk aan leesboeken doordat zij deze thuis hebben (44%). Ook halen zij vaak boeken bij de openbare bibliotheek (28%). Leerlingen in lagere leerjaren geven vaker aan boeken te lezen die ze thuis hebben of boeken bij de openbare bibliotheek te halen. Alleen het downloaden van e-boeken wordt in hogere leerjaren duidelijk meer gedaan (Tabel 13).

Tabel 13 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Ik lees boeken die we thuis hebben	49%	44%	39%	37%	44%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	32%	27%	26%	20%	28%
Ik koop boeken	24%	24%	23%	27%	24%
Ik krijg boeken cadeau	24%	18%	17%	16%	20%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	19%	18%	21%	20%	20%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek (in de school)	19%	21%	15%	23%	19%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	4%	4%	5%	7%	5%
Ik bestel boeken en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%	3%	1%	2%
Via de luisterbieb	2%	2%	2%	2%	2%
Ik bestel boeken en die worden dan op school bezorgd	2%	2%	2%	1%	2%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	1%	1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	14%	16%	21%	22%	17%
n	2660	2144	1556	1144	7504

Stripboeken (49%), romans (43%) en tijdschriften (29%) worden veruit het meest gelezen. Stripboeken worden in de hogere leerjaren steeds minder gelezen, romans, E-boeken en informatieboeken steeds meer (Tabel 14).

Tabel 14 'Welk soort boeken lees je?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOTAAL
Stripboeken/graphic novels	56%	50%	44%	34%	49%
Leesboeken (romans)	40%	42%	44%	47%	43%
Tijdschriften	30%	27%	29%	30%	29%
Informatieboeken	16%	17%	20%	24%	18%
E-boeken	8%	10%	12%	12%	10%
Luisterboeken	6%	6%	9%	8%	7%
Gedichten	4%	3%	4%	4%	3%
n	2633	2076	1508	1105	7322

Van de leerlingen in leerjaar 1 zegt bijna de helft dat hun vader of moeder soms of vaak met hen over boeken praat (46%). In de hogere leerjaren neemt dit af, tot 35 procent in het vierde leerjaar (niet in tabel).

Deze daling is ook te zien bij tips die leerlingen krijgen van ouders. In leerjaar 1 geeft 30 procent van de leerlingen aan tips te krijgen van ouders, in leerjaar 4 is dat afgenomen naar 20 procent. De docent Nederlands wordt in leerjaar 4 iets vaker genoemd (20%) dan in de lagere leerjaren. In leerjaar 4 krijgen leerlingen van hun docent Nederlands ongeveer even vaak tips als van hun ouders (Tabel 15).

Tabel 15 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Mijn moeder of mijn vader	30%	23%	23%	20%	25%
De docent Nederlands	16%	13%	16%	20%	16%
Vrienden of vriendinnen	16%	13%	15%	15%	15%
Mijn broer of mijn zus	10%	7%	8%	6%	8%
Andere docenten	6%	5%	5%	3%	5%
Iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	4%	2%	2%	4%	3%
Iemand van de bibliotheek buiten de school (openbare bibliotheek)	4%	3%	2%	2%	3%
Digitale bronnen zoals bol.com, www.leeskracht.nl, www.jeugdbibliotheek.nl	1%	1%	3%	4%	2%
Iemand anders	6%	5%	6%	6%	6%
Niemand	46%	54%	51%	49%	50%
n	2698	2194	1618	1188	7698

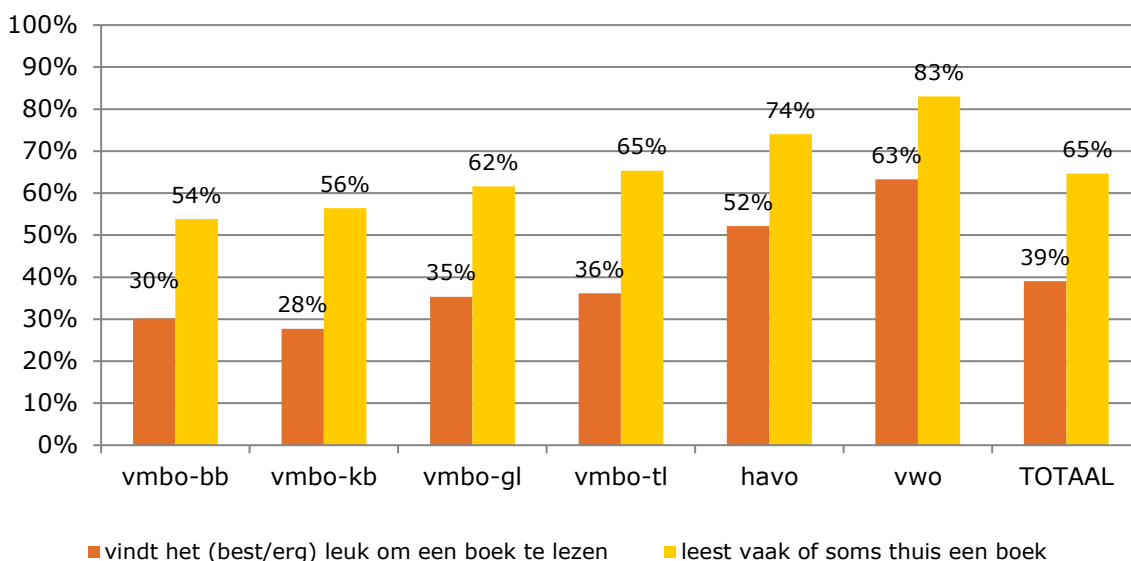
3.2 Niveau's

In de voorgaande paragraaf zijn de verschillen tussen de leerjaren besproken, voor het vmbo. Nu kijken we naar verschillen tussen niveau's. Daarbij betrekken we alleen de antwoorden van leerlingen uit leerjaar 1. Anders dan verder in dit rapport, worden hier ook havo en vwo meegenomen.¹²

Zowel het leesplezier als de leesfrequentie zijn onder de eerstejaars leerlingen van het havo en vwo duidelijk het hoogst. Daarnaast is het onder eerstejaars leerlingen van de theoretische leerweg en de gemengde leerweg iets hoger dan van de kaderberoepsgerichte leerweg en basisberoepsgerichte leerweg (Grafiek 5).

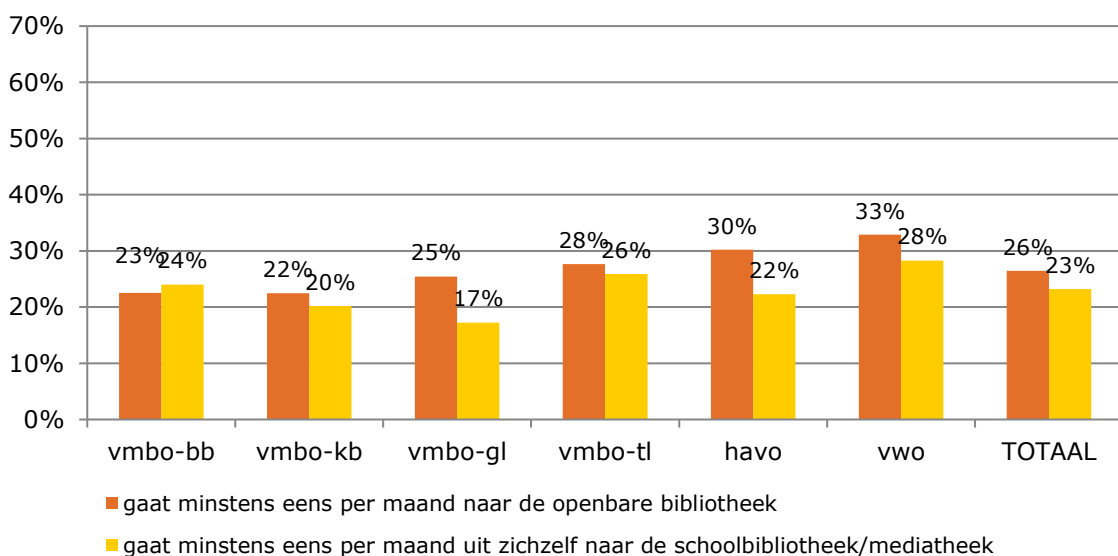
¹² De verdeling over de leerjaren verschilt per leerweg. Zo zit van alle leerlingen in de theoretische leerweg/mavo 31 procent in leerjaar 1, van de basisberoepsgerichte leerweg en gemengde leerweg 36 procent en de kaderberoepsgerichte leerweg 39 procent. Van de havo leerlingen zit 43 procent van de leerlingen in leerjaar 1 en van het vwo 53 procent. Omdat de verschillen tussen leerjaren aanzienlijk zijn (zie 3.1), zouden deze verschillen de vergelijking tussen de niveau's verstoren als alle leerjaren werden meegenomen.

Grafiek 5 Leesplezier en leesfrequentie per niveau (leerjaar 1)

Ongeveer een kwart van de leerlingen in het eerste jaar bezoekt minstens een keer per maand de openbare bibliotheek (26%) of de mediatheek (23%). Leerlingen vmbo-tl bezoeken de mediatheek (26%) en de openbare bibliotheek (28%) vaker dan leerlingen uit andere leerwegen van het vmbo. Leerlingen van vmbo-bb bezoeken de mediatheek (24%) vaker dan leerlingen van vmbo-kb (20%), vmbo-gl (17%) en de havo (22%) (Grafiek 6). Leerlingen van vmbo-gl gaan het minst vaak naar de mediatheek, maar deze leerlingen beschikken veel minder vaak over een mediatheek (50%) dan leerlingen van de andere leerwegen en niveau's (60%-76%) (niet in grafiek).

Grafiek 6 Bibliotheekbezoek per niveau (leerjaar 1)¹³

¹³ De percentages voor bezoek aan de mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 68%) die op een school zitten met een mediatheek.

Over de aantrekkelijkheid van de informatieboeken (36%) in de mediatheek zijn leerlingen in het eerste jaar het minst vaak positief. Leerlingen van vmbo-bb (43%) en het vmbo-kb (39%) zijn hierover positiever dan leerlingen van de andere leerwegen en niveau's (29%-33%). De leerlingen van het vwo zijn ook minder positief over de hoeveelheid informatieboeken (76%) en leesboeken (68%) in vergelijking met leerlingen van andere niveau's waarin minimaal 80 procent hier positief over oordeelt (Tabel 16).

Tabel 16 Mening over mediatheek per niveau (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	havo	vwo	TOTAAL
Aantrekkelijke ruimte	58%	55%	60%	55%	56%	55%	56%
Vaak genoeg open	85%	81%	81%	82%	85%	80%	83%
Voldoende leesboeken	84%	81%	80%	84%	81%	68%	81%
Voldoende informatieboeken	87%	85%	81%	85%	86%	76%	84%
Leesboeken spreken mij aan	45%	38%	44%	44%	51%	45%	44%
Informatieboeken spreken mij aan	43%	39%	32%	33%	33%	29%	36%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	57%	54%	58%	61%	57%	57%	58%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	63%	62%	65%	67%	60%	61%	63%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	70%	63%	64%	68%	62%	65%	65%
Voldoende computers beschikbaar	74%	80%	65%	73%	77%	82%	76%
n	333	506	143	558	395	226	2161

Vmbo-bb leerlingen (28%) en vmbo-kb leerlingen (29%) halen veel minder vaak boeken bij de openbare bibliotheek dan leerlingen van het vmbo-gl (35%), vmbo-tl (36%), havo (44%) of vwo (51%). Het lezen van boeken die leerlingen thuis hebben, het kopen van boeken en het cadeau krijgen van boeken gebeurt bij leerlingen van het havo en vwo duidelijk vaker dan bij leerlingen van het vmbo (0).

Tabel 17 'Hoe kom je aan leesboeken?' per niveau (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	havo	vwo	TOT
Ik lees boeken die we thuis hebben	47%	49%	48%	49%	55%	61%	51%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek (buiten de school)	28%	29%	35%	36%	44%	51%	36%
Ik krijg boeken cadeau	25%	21%	24%	27%	36%	42%	28%
Ik koop boeken	21%	21%	23%	29%	35%	36%	27%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	21%	18%	18%	20%	21%	25%	20%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek (in de school)	19%	15%	15%	25%	22%	24%	20%
Door E-books te downloaden bij de bibliotheek	3%	4%	5%	5%	7%	8%	5%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%	3%	2%	3%	6%	3%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	1%	1%	3%	2%	3%	5%	2%
via de luisterbieb	2%	1%	2%	2%	3%	3%	2%
via de website www.lezenvoordelijst.nl	0%	0%	2%	1%	1%	0%	1%
Ergens anders vandaan, namelijk	15%	16%	13%	12%	13%	12%	14%
n	577	881	366	836	667	435	3762

Leesboeken worden veruit het meest gelezen door leerlingen van het havo (57%) en vwo (63%). Romans worden ook door leerlingen van het vmbo-tl vaker gelezen (49%) dan bij de andere leerwegen van het vmbo (35%-39%) (Tabel 18). Verder zijn er geen duidelijke verschillen gevonden in soorten boeken die leerlingen van verschillende niveau's lezen.

Tabel 18 'Welk soort boeken lees je?' per niveau (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	havo	vwo	TOT
Stripboeken/graphic novels	56%	56%	60%	56%	55%	61%	57%
Leesboeken (romans)	35%	37%	39%	49%	57%	63%	46%
Tijdschriften	32%	30%	26%	32%	27%	23%	29%
Informatieboeken	22%	16%	15%	13%	16%	17%	16%
E-boeken	6%	7%	8%	9%	12%	14%	9%
Luisterboeken	7%	6%	8%	6%	8%	5%	6%
Gedichten	5%	4%	3%	3%	1%	4%	3%
n	577	881	366	836	667	435	3762

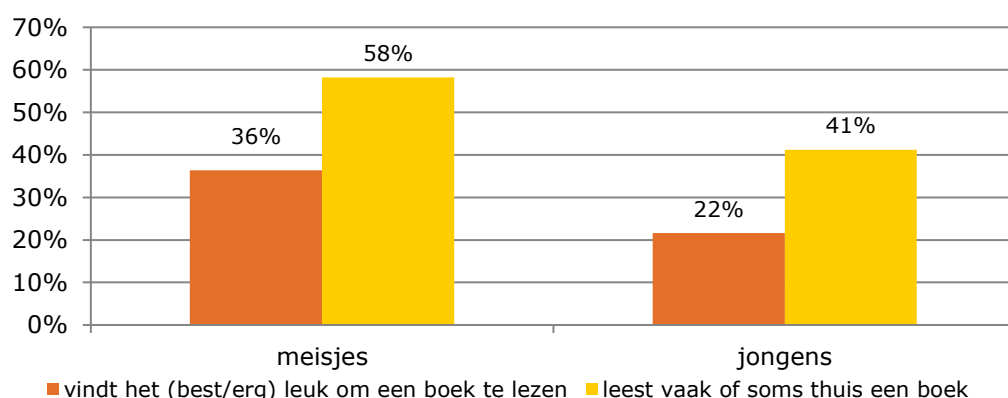
Het aantal leerlingen in het eerste jaar dat van niemand tips zegt te krijgen voor leuke boeken, ligt bij leerlingen van het vmbo-tl, de havo en het vwo rond de 40 procent. Bij de leerlingen van vmbo-gl (50%), vmbo-kl (51%) en vmbo-bb (45%) ligt dit percentage hoger. Leerlingen van het vwo zeggen duidelijk vaker tips te krijgen voor leuke boeken van vrienden en vriendinnen (28%) dan leerlingen van de havo (20%) of van de verschillende leerwegen binnen het vmbo (14%-17%) (niet in tabel).

3.3 Geslacht

Voor jongens en meisjes is de verdeling over de leerjaren en leerwegen in het vmbo in deze meting ongeveer hetzelfde. We kunnen de antwoorden van jongens en meisjes in het vmbo daarom goed vergelijken zonder een bepaalde selectie op leerjaar of leerweg te hoeven maken.¹⁴ Meisjes vinden bijna alles dat met lezen te maken heeft leuker dan jongens.

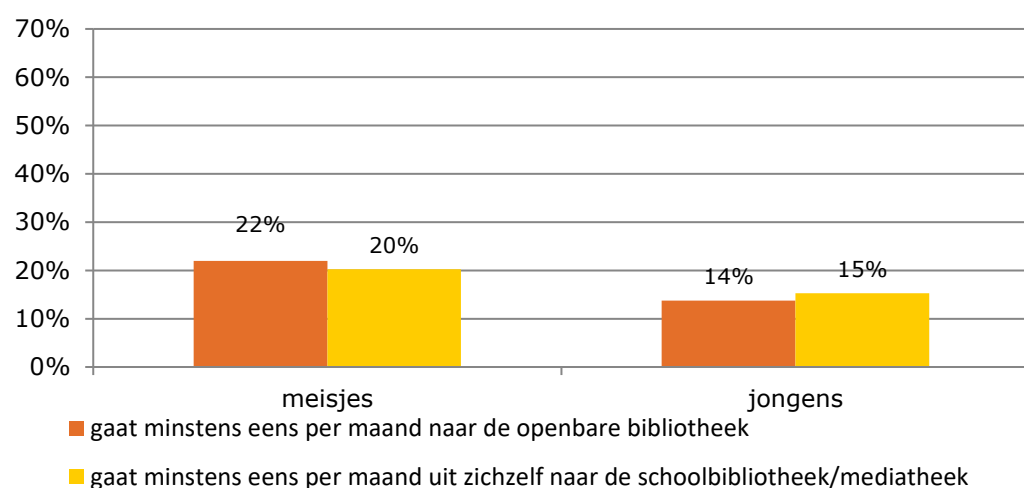
Meisjes vinden het veel vaker leuk om een boek te lezen (36%) dan jongens (22%) en lezen ook vaker thuis een boek (58% t.o.v. 41%) (Grafiek 7).

Grafiek 7 Leesplezier en leesfrequentie naar geslacht

Meisjes gaan vaker naar de openbare bibliotheek (22%) dan jongens (14%). Wanneer de school een eigen mediatheek/bibliotheek heeft, gaan meisjes daar ook vaker heen (20% t.o.v. 15%) (Grafiek 8).

Grafiek 8 Bibliotheekbezoek naar geslacht

¹⁴ Dit jaar wordt bij de vraag naar geslacht aan leerlingen voor het eerst de antwoordoptie 'genderneutraal' gegeven. Deze categorie wordt in de vergelijkingen buiten beschouwing gelaten, omdat het aantal leerlingen die deze optie gekozen heeft te klein is om betrouwbare vergelijkingen te maken met de groep 'meisjes' en 'jongens'.

In de meeste opzichten zijn meisjes significant positiever over de mediatheek. Het verschil is bij aansprekende leesboeken het grootst (43% t.o.v. 32%). Jongens zijn over twee punten positiever dan meisjes: jongens vinden vaker dat de mediatheek aansprekende informatieboeken heeft (36%) dan meisjes (31%) en ze vinden vaker dat er voldoende computers beschikbaar zijn (77% t.o.v. 75%) (0).

Tabel 19 Mening over mediatheek naar geslacht

	meisjes	jongens
Aantrekkelijke ruimte	53%	48%
Vaak genoeg open	84%	81%
Voldoende leesboeken	82%	79%
Voldoende informatieboeken	86%	79%
Leesboeken spreken mij aan	43%	32%
Informatieboeken spreken mij aan	31%	36%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	61%	56%
Voldoende computers beschikbaar	75%	77%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	64%	59%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	67%	60%
n	1974	1878

Op de vraag 'Hoe kom je aan leesboeken?' antwoorden meisjes duidelijk vaker dan jongens dat zij boeken van thuis lezen (48% t.o.v. 40%), boeken lenen bij de openbare bibliotheek (32% t.o.v. 23%) en boeken kopen (29% t.o.v. 18%). Ook lenen ze vaker boeken van familie/vrienden/bekenden (23% t.o.v. 16%) en krijgen ze vaker boeken cadeau (23% t.o.v. 17%) (Tabel 20).

Tabel 20 'Hoe kom je aan leesboeken?' naar geslacht

	meisjes	jongens
Ik lees boeken die we thuis hebben	48%	40%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek (buiten de school)	32%	23%
Ik koop boeken	29%	18%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	23%	16%
Ik krijg boeken cadeau	23%	17%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek (in de school)	21%	18%
Door E-books te downloaden bij de bibliotheek	5%	4%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%
Via de luisterbieb	2%	2%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	1%	2%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	1%
Ergens anders vandaan, namelijk	15%	19%
n	3715	3549

Jongens lezen vaker stripboeken (62% t.o.v. 36%) en informatieboeken (24% t.o.v. 13%) dan meisjes. Meisjes lezen vaker romans (60% t.o.v. 24%) en tijdschriften (34% t.o.v. 24%) (0).

Tabel 21 'Welk soort boeken lees je?' naar geslacht

	meisjes	jongens
Stripboeken/graphic novels	36%	62%
Leesboeken (romans)	60%	24%
Tijdschriften	34%	24%
Informatieboeken	13%	24%
E-boeken	11%	7%
Luisterboeken	7%	7%
Gedichten	5%	2%
n	3650	3446

Van de jongens zegt 58 procent van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, van de meisjes 42 procent. Vooral van vrienden en vriendinnen krijgen meisjes vaker tips (21%) dan jongens (8%) (Tabel 22).

Tabel 22 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' naar geslacht (vmbo)

	meisjes	jongens
Mijn moeder of mijn vader	28%	22%
De docent Nederlands	18%	14%
Vrienden of vriendinnen	21%	8%
Mijn broer of mijn zus	10%	6%
Andere docenten	6%	4%
Iemand van de bibliotheek buiten de school (openbare bibliotheek)	4%	3%
Iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	4%	3%
Digitale bronnen zoals www.jeugdbibliotheek.nl , influencers op social media	3%	1%
Iemand anders, namelijk	7%	4%
Niemand	42%	58%
n	3763	3694

4. Leesconsulenten en docenten

Op meer dan de helft van de 41 deelnemende scholen is een taalcoördinator aangesteld, op de helft is vakoverstijgend taalbeleid en op bijna de helft een leesplan. Het leesplan wordt op bijna alle scholen jaarlijks geëvalueerd of bijgesteld. Op slechts een kwart van de scholen is er een taalbeleid, een taalcoördinator én een leesplan.

Ruim de helft van de docenten Nederlands leest minstens één keer per maand voor uit een boek, minder dan de helft introduceert minstens eens per maand een aan het vak gerelateerde (jeugd)roman of boekencollectie. Driekwart verwijst vmbo-leerlingen eens per maand of vaker naar de openbare bibliotheek en driekwart geeft leerlingen minimaal eens per maand boekentips. Duidelijke verschillen naar leerjaar zijn er op deze punten niet, verschillen naar het vak van de docenten wel: Voorlezen, introduceren van vakgerelateerde romans en verwijzen van leerlingen naar de openbare bibliotheek of mediatheek, doen docenten Nederlands vaker dan andere docenten. Van de docenten van andere vakken verwijst overigens ook bijna de helft leerlingen door naar de mediatheek.

4.1 Ontwikkeling leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers

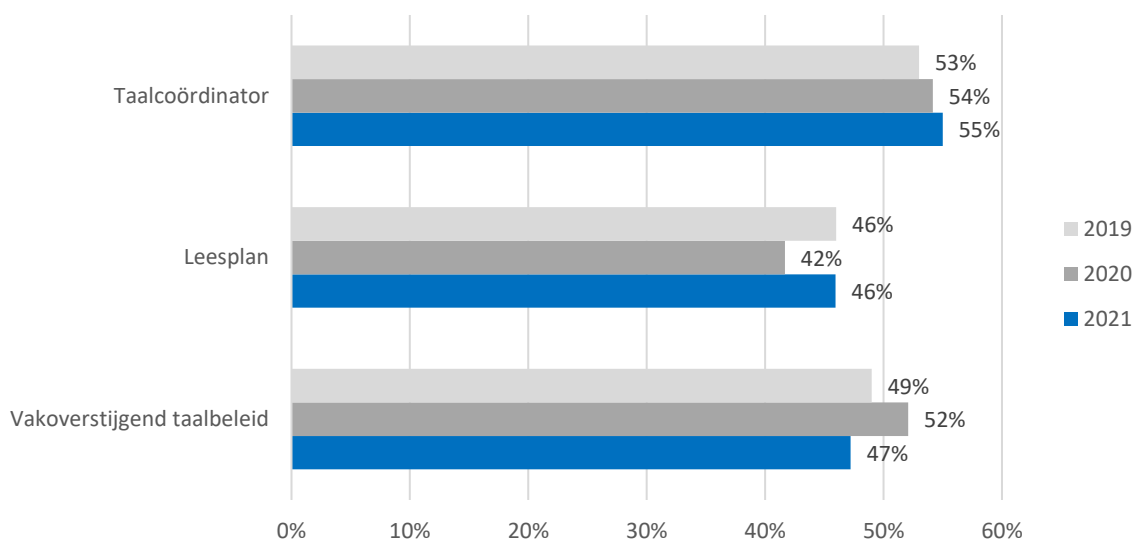
Voor 41 van de 72 deelnemende scholen¹⁵ in 2021 hebben de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers een vragenlijst ingevuld over het beleid op school rond taal, media en informatievaardigheden, de mediatheek en de samenwerking met de openbare bibliotheek.¹⁶

Op ruim de helft van de 41 scholen die hebben deelgenomen, is een taalcoördinator aangesteld, bijna de helft heeft een leesplan (Grafiek 9) en deze wordt in 2021 op 94 procent van de scholen jaarlijks geëvalueerd of bijgesteld (niet in grafiek). Ook ongeveer de helft heeft een vakoverstijgend taalbeleid (Grafiek 9). Voor slechts een kwart van de scholen is aangegeven dat alle drie de zaken aanwezig zijn, dus dat er een taalbeleid, een taalcoördinator en een leesplan is (niet in grafiek).

¹⁵ De data met betrekking tot ontwikkeling van de leesconsulenten en bibliotheekmedewerkers, slaat op alle scholen, inclusief het praktijkonderwijs, havo, vwo, leerjaar 5 en leerjaar 6. Er wordt dus geen data buiten beschouwing gelaten en het gaat dus **niet** alleen over vmbo scholen.

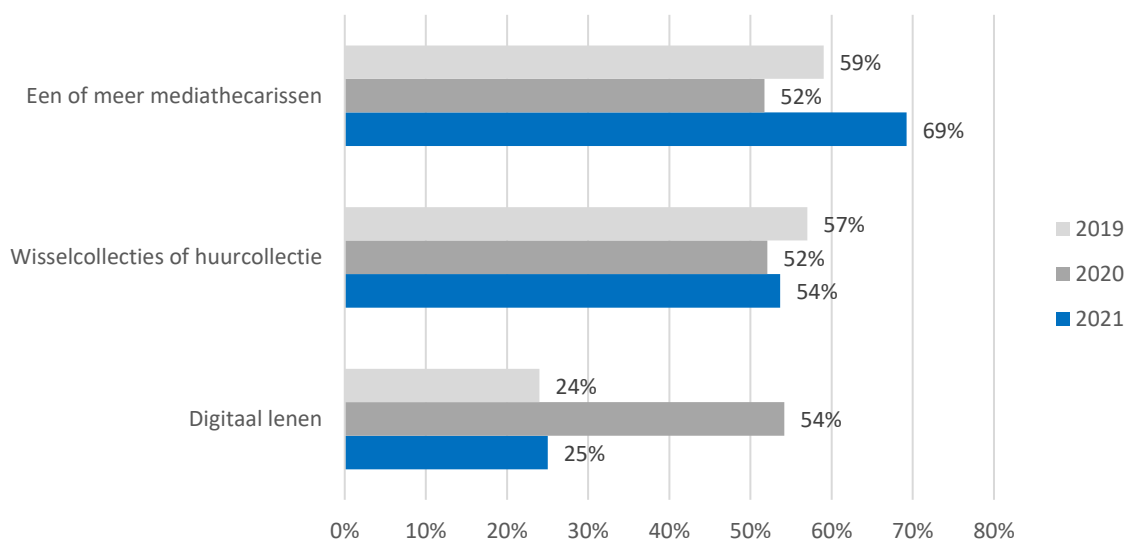
¹⁶ Door de lage aantallen (2021: n=41) kunnen de resultaten van de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers door de jaren heen meer schommelen.

Grafiek 9 Ontwikkeling taalcoördinator, leesplan, taalbeleid en mediaplan

Op minder dan twee derde van de scholen is een mediatheek aanwezig (63%, 2020: 60%) (niet in grafiek), met voor twee derde van de gevallen een of meer mediathedarissen. Meer dan de helft van de scholen maakt gebruik van wisselcollecties of een huurcollectie van de bibliotheek en een kwart maakt gebruik van digitaal lenen (Grafiek 10).

Grafiek 10 Ontwikkelingen mediatheek: digitaal lenen, wisselcollecties en aantal mediathedarissen

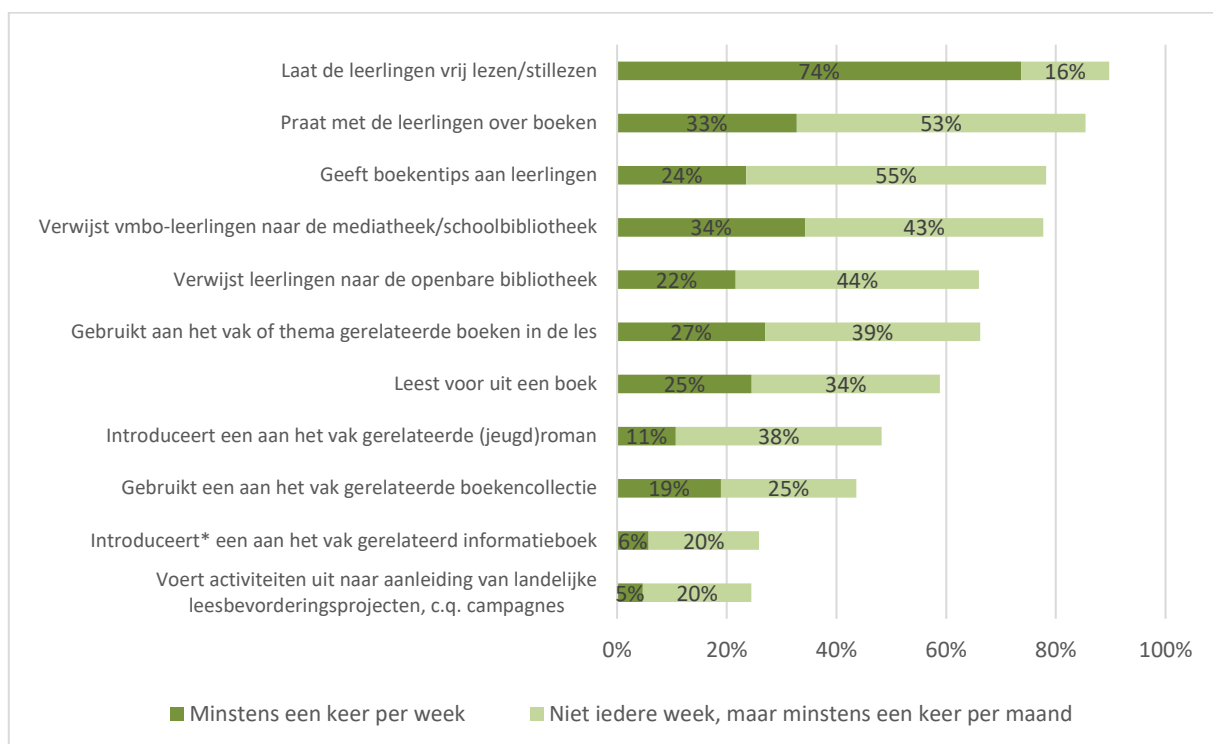
4.2 Docenten naar leerjaar (alleen docenten Nederlands)

Op de 72 scholen in de Monitor hebben in totaal 784 docenten meegedaan aan het onderzoek. De grootste groep docenten geeft les aan leerjaar 1 (37%) of leerjaar 2 (29%), slechts 3 procent gaf les aan leerjaar 5 en 6. Ruim een derde is (ook) docent Nederlands (36%) en 16 procent geeft een andere taal.

In totaal bestaat 16 procent van alle respondenten uit docenten Nederlands voor leerjaar 1. De antwoorden van docenten Nederlands verschillen vanzelfsprekend op enkele punten sterk van die van andere docenten. In leerjaar 1 lezen docenten Nederlands bijvoorbeeld veel vaker voor (64% minstens een keer per maand) dan andere docenten (23%) en introduceren ze vaker een aan hun vak gerelateerde (jeugd)roman (40% minstens een keer per maand t.o.v. 4%), boekencollectie (41% t.o.v. 21%) of informatieboek (27% t.o.v. 17%) (niet in grafiek). In de vergelijking tussen leerjaren hieronder worden daarom alleen de docenten Nederlands betrokken.

In totaal hebben 282 docenten Nederlands deelgenomen aan de Monitor. Negentig procent van de docenten Nederlands geeft aan leerlingen minimaal een keer per maand te laten stillezen/vrij lezen. 86 Procent van de docenten praat minimaal een keer per maand met leerlingen over boeken en 79 procent geeft minimaal een keer per maand boekentips. Het percentage docenten dat deze dingen minimaal een keer per week doet is een stuk lager (33% en 24%). Ruim de helft van deze docenten leest minstens één keer per maand voor uit een boek (59%), minder dan de helft introduceert minstens eens per maand een aan het vak gerelateerde (jeugd)roman (49%) of boekencollectie (44%). Ruim drie kwart van de docenten die op een school werkt met een mediatheek verwijst de leerlingen daar minstens een keer per maand naar (78%) en 34 procent minstens een keer per week. Twee derde verwijst vmbo-leerlingen eens per maand of vaker naar de openbare bibliotheek (66%) en 22 procent eens per week. (Grafiek 11).

Grafiek 11 Activiteiten docenten Nederlands (% minimaal een keer per maand/week)

In 2021 wordt alleen het voorlezen van een boek in leerjaar 1 (64%) en leerjaar 2 (65%) vaker gedaan dan in leerjaar 3 en 4 (49% en 40%). Het percentage docenten dat leerlingen doorverwijst naar de openbare bibliotheek neemt toe naarmate de leerjaren hoger worden, van 62 procent in leerjaar 1 naar 70 procent in leerjaar 4. Bij de andere drie punten zijn geen duidelijke trends te zien. In leerjaar 1 (75%) leerjaar 2 (78%) en leerjaar 4 (80%) worden minder vaak boekentips gegeven aan leerlingen dan in leerjaar 3 (87%). Deze verschillen naar leerjaar zijn niet significant (niet in grafiek).

4.3 Ontwikkeling docenten (alleen docenten Nederlands)

In 2021 vindt 64 procent van de docenten Nederlands de ruimte van de mediatheek aantrekkelijk, dit is significant minder vaak dan in 2020 (2020: 80%). Ruim een derde vindt dat er voldoende romans zijn (69%, 2020: 84%) en ruim driekwart geeft aan dat de romans geschikt zijn voor de leerlingen (78%, 2020: 91%). Slechts de helft vindt dat er voldoende informatieboeken zijn (52%, 2020: 69%) en een derde geeft aan dat de informatieboeken geschikt zijn voor de leerlingen (66%, 2020: 89%). Volgens de meerderheid van de docenten Nederlands is de ondersteuning van leerlingen die leuke leesboeken zoeken in de mediatheek goed (63%, 2020: 76%). De docenten zijn over bijna alle aspecten van de mediatheek in 2021 negatiever dan in 2020.

4.4 Docenten naar vak (alleen docenten eerste leerjaar)

Vergelijken we docenten die verschillende vakken geven aan leerjaar 1, dan komen duidelijke verschillen naar voren.¹⁷ Het voorlezen in de klas wordt vooral gedaan door docenten Nederlands (71%) net als het introduceren van een vakgerelateerde jeugdroman (55%). Dit wordt minder tot helemaal niet gedaan door docenten van andere vakken. Docenten Nederlands verwijzen hun leerlingen ook het meest door naar de openbare bibliotheek (72%) of mediatheek (76%). Het doorverwijzen naar de mediatheek wordt ook door docenten van andere vakken regelmatig gedaan (40%-47% als je de docenten die meerdere vakken geven buiten beschouwing laat) (0).

Tabel 23 Activiteiten docenten naar vak

	Nederlands	andere taal	GMEA	ander vak	meer vakken waaronder NL	Meer vakken waaronder geen NL
(% minstens eens per maand)						
Voorlezen aan een klas	71%	23%	37%	16%	55%	35%
Roman introduceren in de klas	55%	13%	7%	1%	23%	6%
Informatieboek introduceren in de klas	28%	16%	31%	11%	25%	24%
Gebruik boekencollectie	54%	48%	11%	14%	25%	29%
Verwijzen naar openbare bibliotheek	72%	23%	27%	10%	48%	41%
Verwijzen naar de schoolbibliotheek	76%	47%	46%	40%	74%	77%
n	69	26	27	91	55	17

Docenten van andere vakken zeggen vaker dat er voldoende romans (92%) en informatieboeken (81%) zijn in de mediatheek, dan docenten Nederlands (62% en 42%), een andere taal (58% en 60%) of geschiedenis/maatschappijleer/economie/aardrijkskunde (58% en 38%). Een soortgelijk verschil is te zien bij stellingen dat de romans en informatieboeken geschikt zijn voor de leerlingen (0).

¹⁷ Omdat bij Nederlandse docenten het percentage dat lesgeeft in leerjaar 1 significant hoger is dan bij docenten van andere vakken, is bij de vergelijking tussen docenten van verschillende vakken alleen leerjaar 1 meegenomen.

Tabel 24 Activiteiten docenten naar vak

	Nederlands	andere taal	GMEA	ander vak*	meer vakken waaronder NL	Meer vakken waaronder geen NL
(% eens)						
Er zijn voldoende romans in de mediatheek/schoolbibliotheek	62%	58%	58%	92%	69%	50%
Er zijn voldoende informatieboeken in de mediatheek/schoolbibliotheek	42%	60%	38%	81%	60%	27%
De romans in de mediatheek/schoolbibliotheek zijn geschikt voor mijn leerlingen	74%	75%	67%	96%	71%	50%
De informatieboeken in de mediatheek/schoolbibliotheek zijn geschikt voor mijn leerlingen	58%	75%	54%	92%	71%	64%
Mijn leerlingen krijgen goede ondersteuning bij het zoeken naar leuke boeken in de mediatheek/schoolbibliotheek	55%	50%	38%	88%	60%	45%
n	34	12	12	52	35	10

*De vakken die zijn onderverdeeld onder 'ander vak' zijn wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie, lichamelijke opvoeding, praktijkvakken, creatieve vakken en eventuele andere vakken.

5. Bouwstenen en uitkomsten

Uit een analyse van de data voor het vmbo van 2021, waarin de antwoorden van de leerlingen en de docenten zijn bekeken in samenhang met de antwoorden van de bibliotheekmedewerkers over het beleid en de activiteiten op schoolniveau, blijkt dat de antwoorden van de docent over de collectie logischerwijs sterk samenhangen met de collectie en expertise op school. Voor de Activiteiten van de docent is een minder sterke maar wel significante samenhang te vinden met de collectie en expertise van de school.

Tussen het bezoek aan de schoolbibliotheek en het halen van boeken uit de schoolbibliotheek door leerlingen en de Collectie, Expertise en Planvorming op school vinden we ook logischerwijs een positief significant verband. Voor het leesgedrag van leerlingen en het bezoek aan de openbare bibliotheek en het halen van boeken uit de openbare bibliotheek is een licht negatief verband met de collectie op de school.

5.1 De bouwstenen van dBos en de data van de Monitor

De Monitor de Bibliotheek *op school* is vooral bedoeld voor bibliotheken en scholen om de activiteiten op school en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen in kaart te brengen en te volgen. Omdat een klein deel van de scholen in het voortgezet onderwijs in Nederland meedoet aan de (totale) aanpak de Bibliotheek *op school* en de Monitor weinig scholen telt die *niet* met de bibliotheek aan leesbevordering werken, kunnen we geen goede vergelijking maken tussen scholen die 'meedoen' en scholen die 'niet meedoen'. Maar we kunnen wel kijken naar verschillen tussen scholen die veel doen en scholen die minder doen en naar het mogelijke effect van bepaalde activiteiten.

In het algemene model van de Bibliotheek *op school* verloopt het effect van de interventie dBos op het lezen van de leerlingen vooral via de activiteiten van de docent in de klas (Figuur 1).

Figuur 1 Algemeen interventiemodel de Bibliotheek *op school*

De aanpak de Bibliotheek *op school* bestaat uit zeven samenhangende bouwstenen. Deze bouwstenen worden hieronder kort beschreven, met daarbij de ideaaltypische invulling ervan. In de praktijk zijn de bouwstenen flexibel. De uitvoerende bibliotheek en de participerende school bepalen in samenspraak welke bouwstenen ze invoeren (kolom 1), en op welke wijze ze invulling geven aan de Bibliotheek *op school*

Bouwstenen	Invulling bouwstenen
<p>Netwerk & beleid (Samenwerking) Op strategisch niveau samenwerken met belanghebbende partners in een leesbevorderingsnetwerk, waarbij doelen worden geborgd in beleid.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Visie en doelen worden vastgelegd in de vorm van een samenwerkings- en dienstverleningsovereenkomst voor ten minste één jaar. Idealiter behelst deze een periode van minstens 3 jaar. 2. Leesbevordering staat structureel op de agenda van gemeentelijke en provinciale overleggen over educatie. 3. Er zijn lokale en provinciale overleggen met onder meer culturele en onderwijsorganisaties rond het thema leesbevordering (zogenaamde leesbevorderingsnetwerken).
<p>Monitor Organiseren van kwalitatief en kwantitatief (monitor)onderzoek om inzicht te geven in de opbrengsten van de tactische samenwerking, en om de resultaten te koppelen aan het (voor)lees- en mediaplan.</p>	<p>De monitor dBos wordt elk jaar ingevuld door alle leerlingen en docenten van de school en door de betrokken medewerker van de bibliotheek.</p>
<p>Expertise Organiseren van deskundigheidsbevordering (m.b.v. opleidingen, handleidingen en instructies, congressen, onderzoeksrapporten) voor bibliotheekpersoneel en partners uit het netwerk. De expertise is in ieder geval gericht op het verbeteren van de (voor)leescultuur in de kinderopvang, op school en thuis.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. de school beschikt over een lees-mediaconsulent (voortgezet onderwijs) van de bibliotheek. Het aantal uren is afhankelijk van de grootte van de school en de aard van de samenwerking, maar is minimaal 1 uur per 100 leerlingen per week 2. de school levert een taalcoördinator met tenminste 2 taakuren per week. 3. de school faciliteert de docenten om de in-companytraining 'Leesbevordering in het vmbo, dat werkt' te volgen
<p>Planvorming ((Voor)lees- en mediaplan)¹⁸ Op tactisch niveau samenwerken volgens een doelgerichte planmatige leesbevorderingsaanpak.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het lees- en mediaplan wordt ingevuld volgens het format op de website www.leesplan.nl. 2. De visie, doelen en het jaarprogramma worden (mede) gebaseerd op de resultaten en inzichten uit de monitor de Bibliotheek <i>op school</i>
<p>Collectie (Leesomgeving & Collectie)¹⁹ Aanbieden van een kwalitatief hoogstaande op de doelgroep toegesneden en actuele collectie (digitaal en fysiek), een aantrekkelijke leesomgeving in de vorm van een boekenhoek of schoolbibliotheek, plekken om rustig (voor) te lezen en</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. een stimulerende lees- en informatieomgeving op school 2. Er is op school toegang tot een actuele, aantrekkelijke, kwalitatieve en op de doelgroep toegesneden collectie materialen zowel fysiek als digitaal (e-books en luisterboeken via de online Bibliotheek).

¹⁸ De naam van deze bouwsteen is '(Voor)lees- en mediaplan'. In deze analyse spreken we over planvorming.

¹⁹ De naam van deze bouwsteen is 'Leesomgeving & Collectie'. In deze analyse spreken we over planvorming.

professionele intermediairs.	
Digitale diensten Creëren en actief inzetten van digitale ondersteunende diensten voor de intermediair (inclusief ouders), zoals een website voor professionals of een ouderwebsite, en voor kinderen, zoals jeugdbibliotheek.nl. Digitale diensten ondersteunen andere bouwstenen.	1. De boekencollectie in de schoolbibliotheek is gekoppeld aan een uitleensysteem waarmee materialen gezocht en uitgeleend kunnen worden 2. Aanbieden van digitale producten voor leerlingen en ondersteunende digitale middelen voor intermediairs
Activiteiten Dagelijks aandacht voor (voor)lezen en organiseren van activiteiten (ook voor ouders) rondom leesbevordering en leescultuur, waaronder aansluiten bij jaarlijks terugkerende landelijke leesbevorderingscampagnes	De school besteedt op structurele wijze aandacht aan vrij lezen en praten over boeken. Waar mogelijk worden de campagnes gebruikt om lezen ruim onder de aandacht te brengen. (Read2Me, Jonge Jury, Boekenweek voor Jongeren, Raadgedicht, etc.)

De data in de Monitor kunnen we gebruiken om te kijken in hoeverre een school voldoet aan de ideaaltypische invulling van dBos. Er is daartoe per bouwsteen gekeken welke vragen uit de Monitor de meest geschikte indicatoren vormen, welke antwoorden het meest overeenkomen met het dBos-ideaal. Daarbij wordt, overeenkomstig het algemene model uit Figuur 1, de 'input' op het niveau van de school en de samenwerking met de bibliotheek onderscheiden van de 'mediërende uitkomsten' op het niveau van de docenten. De link tussen de bouwstenen en de data van de Monitor op het niveau van de school en de bibliotheek is weergegeven in Tabel 25. De gegevens over de invulling van de bouwstenen op dit niveau zijn afkomstig uit de vragenlijst voor de bibliotheekmedewerkers (BM).²⁰²¹

Tabel 25 **Bouwstenen dBos en data MdBos – input: schoolbeleid**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Collectie	<ul style="list-style-type: none"> • BM Gebruik wisselcollecties • BM Digitaal lenen • BM Aantal openingsuren mediatheek per week • BM Aantal boeken in vaste collectie mediatheek • BM Voldoet aantal informatieve boeken aan de norm van tenminste 30%
Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • BM Aanwezigheid taalcoördinator • BM Aanwezigheid mediathedarissen • BM Opleiding mediathedarissen •
Planvorming	<ul style="list-style-type: none"> • BM Overstijgend taalbeleid

²⁰ De vragenlijsten voor leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers is in 2021 ingevuld voor ongeveer 57 procent van de scholen (n=41).

²¹ Omdat de vragen die invulling geven aan de input bouwsteen 'Activiteiten school' (over activiteiten mediathedarissen met docenten en ouders & activiteiten medewerkers ob met docenten en ouders) in het meetjaar 2021-2022 niet meer worden gesteld, wordt deze bouwsteen in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

De invulling van de bouwstenen op het niveau van de school heeft volgens het model van dBos (Figuur 1) effect op de leesbevorderende activiteiten van docenten. Dit noemen we een 'mediërende variabele', omdat deze activiteiten aan de ene kant worden beïnvloed door de 'input' op het niveau van de school en aan de andere kant invloed hebben op het leesplezier en leesgedrag van de leerlingen. De Activiteiten van de docent kunnen we volgen met de vragenlijst voor docenten (D) (Tabel 26).²²

Tabel 26 **Bouwstenen dBos en data MdBos – mediërende variabele: activiteiten docenten**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Collectie docenten	<ul style="list-style-type: none"> • D Mediatheek aantrekkelijk voor docent • D Oordeel docent over mediatheek: openingsuren voldoende, voldoende romans, voldoende informatieboeken, romans geschikt voor leerlingen, informatieboeken geschikt voor leerlingen, ondersteuning leerlingen bij zoeken naar boeken
Activiteiten docenten	<ul style="list-style-type: none"> • D Voorlezen • D Laten stillezen/vrij lezen • D Boekintroductie jeugdroman, informatieboek, boekencollectie • D Verwijzen naar ob • D Verwijzen naar mediatheek

De 'uitkomstmaten' voor dBos hebben betrekking op leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van de leerlingen, op basis van de vragenlijst voor leerlingen (LL) (Tabel 27).

Tabel 27 **dBos en data MdBos – uitkomstmaten: leesfrequentie en leesplezier leerlingen**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Leesplezier algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • LL Hoe vind je het om een boek te lezen?
Leesgedrag thuis	<ul style="list-style-type: none"> • LL Hoe vaak lees je thuis in een boek?
Bezoekfrequentie bibliotheek	<ul style="list-style-type: none"> • LL Ik haal boeken bij de ob • LL Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school?
Bezoekfrequentie dBos bibliotheek in de school	<ul style="list-style-type: none"> • LL Ik haal boeken bij de mediatheek • LL Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in de school?
Mening mediatheek	<ul style="list-style-type: none"> • LL Wat vind je van de mediatheek: voldoende open, voldoende leesboeken, voldoende informatieboeken, leesboeken aantrekkelijk, informatieboeken aantrekkelijk, makkelijk boeken vinden, goed advies mediathecaris bij boeken zoeken

Met de bouwstenen van dBos als uitgangspunt is een nadere analyse uitgevoerd op de data van de Monitor over 2021, voor leerlingen, docenten en scholen in het vmbo, exclusief praktijkonderwijs, havo en vwo²³. De antwoorden van de docenten van een school en de antwoorden van de bibliotheekmedewerker over die school zijn daarvoor

²² Omdat de vraag die invulling geeft aan de mediërende bouwsteen 'Expertise docenten' (over kennis van ondersteuningsmogelijkheden mediatheek) in het meetjaar 2021-2022 niet meer wordt gesteld, wordt deze bouwsteen in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

²³ Voor aparte analyses voor praktijkonderwijs, havo en vwo, naast de huidige vmbo-analyse, zijn de aantallen te laag.

aan elkaar gekoppeld, evenals de antwoorden van de leerlingen en de antwoorden van de bibliotheekmedewerker. De antwoorden van de docenten en van de leerlingen kunnen we op deze manier bekijken in samenhang met de informatie die de bibliotheekmedewerker over de school en de activiteiten heeft gegeven.²⁴ De antwoorden van leerlingen en hun docenten kunnen in de Monitor vo niet worden gekoppeld.

Om te toetsen of er verbanden zijn tussen de invulling van de bouwstenen op schoolniveau (input) en de leesbevorderende activiteiten van docenten (mediërende variabele) en leesgedrag en leesplezier van de leerlingen (uitkomsten), is gekeken naar de correlaties tussen de indicatoren. Simpel gezegd drukt de correlatie uit in hoeverre een hoge score op de ene indicator samenhangt met een hoge score op de andere indicator.²⁵

5.2 Onderlinge samenhang tussen bouwstenen

Tussen de drie bouwstenen uit de input – de Collectie, Expertise en Planvorming van de school – is weinig positieve samenhang te vinden, als we naar de scores op die bouwstenen van de 38 scholen kijken. Er is alleen een sterke positieve samenhang te vinden tussen Collectie en Expertise, maar dat is ook logisch, omdat de aanwezigheid van een mediatheek en mediathecarissen een belangrijk onderdeel vormen van deze bouwstenen (zie Tabel 25). Tussen Collectie en Planvorming en tussen Expertise en Planvorming is geen duidelijke samenhang. Dat betekent dat scholen die relatief goed scoren op Collectie of Expertise, niet per se goed scoren op de Planvorming.

5.3 Bouwstenen en activiteiten van de docent

Kijken we naar de relatie tussen bouwstenen op schoolniveau en de twee indicatoren voor de Activiteiten van de docenten (zie Tabel 26), *zonder rekening te houden met de leerweg, het leerjaar of het vak van de docenten*, dan is er een duidelijke samenhang tussen de Collectie en de activiteiten van de school. Anders gezegd: tussen de Collectie en de Activiteiten van de docent op school komt een significante samenhang naar voren.

In onderstaande tabel zijn de significante²⁶ verbanden groen aangegeven, met de sterkte van de correlatie in de cel (Tabel 28). De correlaties tussen Collectie en Expertise op school is duidelijk het sterkst met de antwoorden van docenten over de Collectie. Maar dat kan ook nauwelijks anders: voor scholen zonder mediatheek (en dus mediathecarissen) zijn de scores op deze indicatoren voor de docent en de school

²⁴ Bijna alle indicatoren voor de 'input' (Tabel 25) en de mediërende variabelen (Tabel 26) zijn opgebouwd uit verschillende vragen uit de Monitor. Bij de analyse is daarom gebruik gemaakt van gestandaardiseerde scores (z-scores). Dat betekent dat een school of docent die - uitgaand van 'het ideaal' van dBos – sterk positief afwijkt van het gemiddelde in de Monitor, een hoge positieve score krijgt op deze indicator, een school of leerkracht die gemiddeld scoort een score rond 0, en een school of leerkracht die minder goed voldoet aan het ideaalbeeld dan de meeste andere een negatieve score.

²⁵ De samenhangen tussen de variabelen wordt uitgedrukt met behulp van de statistische correlatie (R), die kan variëren van 0 tot 1. Een correlatie van 0 zou betekenen dat er geen enkele samenhang is tussen twee scores, een maximale correlatie (R = 1) dat de twee cijfers volledig samenhangen. Het ene cijfer is dan perfect te voorspellen of 'verklaren' op basis van het andere.

²⁶ Alle getoonde correlaties zijn significant: $p < .05$.

per definitie minimaal of zeer laag.²⁷ Voor de Activiteiten van de docent is een minder sterke maar wel significante samenhang te vinden met de Collectie en Expertise van de school. Ook de samenhang tussen de Planvorming op school en de Collectie van de docent is veel minder sterk, maar wel significant.

Tabel 28 Samenhang inputbouwstenen school – mediërende variabelen docent²⁸

mediërende variabelen (docenten)	Inputbouwstenen (schoolniveau)		
	Collectie	Expertise	Planvorming
Collectie docent (aantrekkelijkheid en oordeel collectie)	.51	.57	.30
Activiteiten docent	.22	.23	

Zoals gezegd is in de hierboven beschreven en in Tabel 28 weergegeven samenhangen geen rekening gehouden met leerjaar of vak van de docenten. Dat kan een vertekening geven, omdat docenten die alleen Nederlands geven, op de indicatoren voor docenten duidelijk hoger scoren dan docenten van andere vakken. Significante verschillen naar het leerjaar waarvoor de docent de vragen heeft beantwoord zijn er alleen voor de Activiteiten van docenten, deze is het hoogst in leerjaar 1 en 2 en neemt duidelijk af in hogere leerjaren.

Kijken we naar de correlaties tussen de scores van de docenten en de scores van hun school, *rekening houdend met vak en leerjaar van de docenten*, dan komt grotendeels hetzelfde beeld naar voren, de samenhang tussen de verschillende indicatoren wordt alleen iets sterker (0). Bij docenten van hetzelfde vak en in hetzelfde leerjaar is de samenhang tussen Collectie en de activiteiten op school en de Collectie, Expertise en Planvorming van de docenten indien aanwezig, dus net iets duidelijker dan wanneer we naar alle docenten tegelijk kijken. Ook bij deze gecontroleerde correlaties geldt overigens dat op scholen met een mediatheek de scores voor de school op met name Collectie en Expertise en de scores voor de docenten op met name Collectie en Expertise vrijwel automatisch hoger zijn dan op scholen zonder mediatheek.

²⁷ Om deze 'automatische' verbanden te voorkomen zouden we scholen zonder mediatheek uit de analyse kunnen houden, maar dan valt ruim een derde van de scholen af.

²⁸ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de docenten en hun school, voor de 360 docenten vmbo en

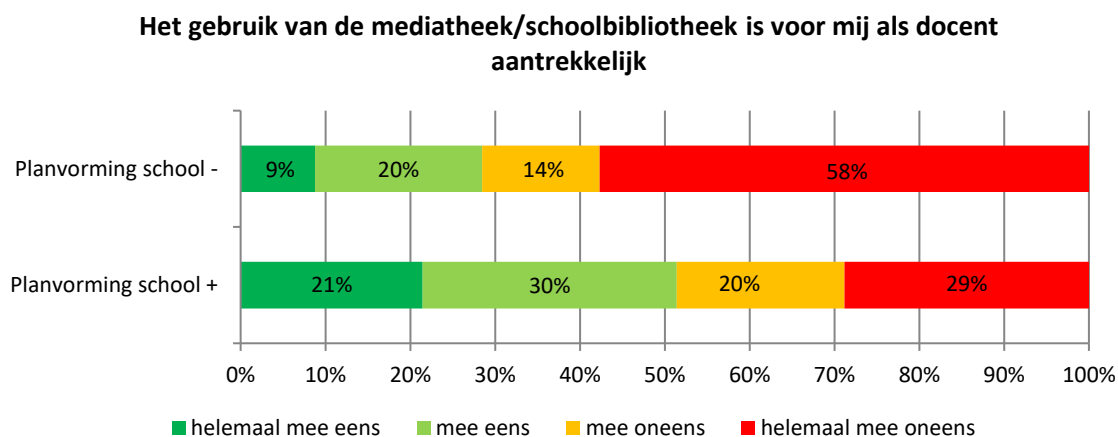
Tabel 29 Samenhang inputbouwstenen school – mediërende variabelen docent, gecontroleerd naar vak en leerjaar docent²⁹

mediërende variabelen (docenten)	Inputbouwstenen (schoolniveau)		
	Collectie	Expertise	Planvorming
Collectie docent (aantrekkelijkheid en oordeel collectie)	.53	.58	.31
Activiteiten docent	.27	.27	

Om de abstracte correlaties uit Tabel 28 te illustreren, worden in onderstaande grafieken de resultaten van een van de vragen aan de docenten die is opgenomen in de mediërende variabele Collectie, vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) en scholen die slechter dan gemiddeld (-) scoren op de bouwstenen Planvorming en Expertise op hun school. Bij deze illustraties is gekozen voor de inputbouwstenen Planvorming en Expertise, omdat de samenhang bij Planvorming minder 'automatisch' is dan bij de inputbouwsteen Expertise (zie opmerking in voorgaande alinea).³⁰

Op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid, die dus minder goed voldoen aan het ideaaltype van dBos voor Planvorming, vindt 29 procent van de docenten het gebruik van de mediatheek aantrekkelijk, op scholen met vakoverstijgend taalbeleid is dat 51 procent (Grafiek 12). En op scholen zonder Expertise is het gebruik van de mediatheek voor 22 procent van de docenten aantrekkelijk en op scholen met Expertise voor 66 procent (Grafiek 13).

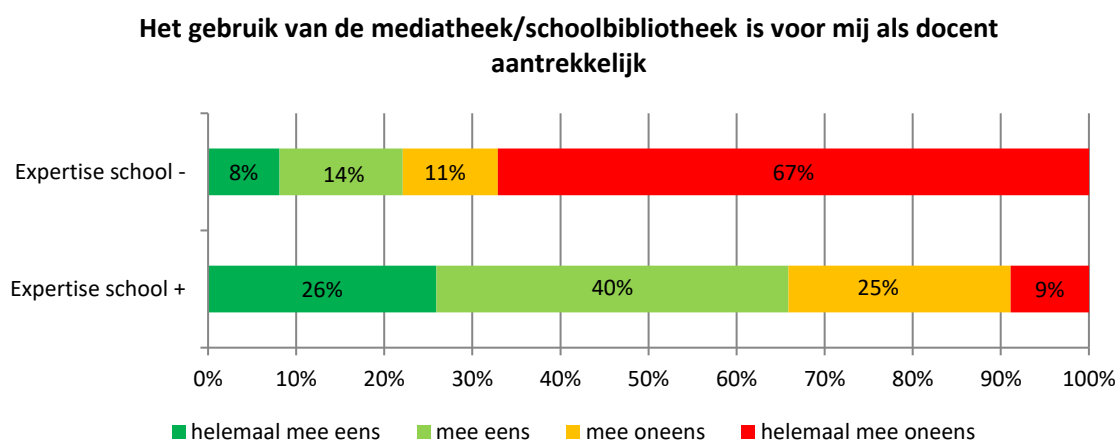
Grafiek 12 Mediatheek aantrekkelijk voor docenten naar Planvorming school

²⁹ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de 155 docenten vmbo die maar in één leerweg en in één vak lesgeven en hun 37 scholen.

³⁰ De gegevens in de grafieken zijn niet gecontroleerd naar vak of leerjaar.

Grafiek 13 Mediatheek aantrekkelijk voor docenten naar Expertise school

5.4 Bouwstenen en uitkomst: leesplezier, leesgedrag, bibliotheekbezoek en oordeel over de mediatheek van leerlingen

Kijken we naar leesplezier, leesgedrag en het bibliotheekbezoek van leerlingen in samenhang met de scores van de school op de drie inputbouwstenen, *zonder rekening te houden met geslacht, leerweg of leerjaar van de leerlingen*, dan vinden we een kleine maar significante negatieve samenhang tussen het leesplezier en leesgedrag van de leerlingen en de Expertise op hun school, tussen het leesgedrag en de Collectie op hun school en tussen bezoek aan en het halen van boeken uit de openbare bibliotheek en de Collectie op de school. De negatieve verbanden voor de bezoekfrequentie en het halen van boeken in de openbare bibliotheek worden verklaard door het feit dat leerlingen op scholen met een mediatheek iets *minder vaak* naar de openbare bibliotheek gaan dan leerlingen op scholen zonder mediatheek.

Tussen bezoek aan de schoolbibliotheek en het halen van boeken uit de schoolbibliotheek en de Collectie, Expertise en Planvorming op school vinden we logischerwijs een *positief* significant verband (0).

Tabel 30 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesgedrag, en bibliotheekbezoek (uitkomstmaten)³¹

uitkomstmaten	inputbouwstenen		
	Collectie	Expertise	Planvorming
Leesplezier algemeen		-.03	
Leesgedrag thuis	-.05	-.06	
Bezoekfrequentie mediatheek	.28	.29	.14
Haalt boeken bij mediatheek	.18	.22	.13
Bezoekfrequentie OB	-.04		
Haalt boeken bij OB	-.08	-.07	

Tussen leerlingen van verschillende leerwegen en leerjaren en tussen jongens en meisjes zijn duidelijke verschillen: leerlingen in de theoretische leerweg/mavo, in lagere leerjaren en meisjes lezen liever en vaker, gaan vaker naar de openbare bibliotheek en de mediatheek en zijn over het algemeen wat negatiever over de mediatheek dan leerlingen van beroepsgerichte leerwegen, hogere leerjaren en jongens (zie Hoofdstuk 3). Dat kan een vertekening geven, bijvoorbeeld omdat scholen met een theoretische leerweg ook relatief hoog scoren op Collectie.

Gecontroleerd naar *leerweg, leerjaar en geslacht van de leerlingen*, komen grotendeels dezelfde verbanden naar voren als we eerder zagen. Alleen tussen de Collectie op school en het algemeen leesplezier en tussen de Planvorming op school en het halen van boeken in de openbare bibliotheek komt na de controle een licht positief verband naar voren (Tabel 31).

Tabel 31 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek (uitkomstmaten), gecontroleerd naar leerweg, leerjaar en geslacht leerling

uitkomstmaten	inputbouwstenen		
	Collectie	Expertise	Planvorming
Leesplezier algemeen	.04		
Leesgedrag thuis		-.04	-.04
Bezoekfrequentie mediatheek	.40	.40	.21
Haalt boeken bij mediatheek	.24	.28	.15
Bezoekfrequentie OB			
Haalt boeken bij OB	-.04	-.05	.05

Om de betekenis van de abstracte relaties uit 0enigszins inzichtelijk te maken, worden in onderstaande grafieken de antwoorden van leerlingen over leesplezier en leesgedrag

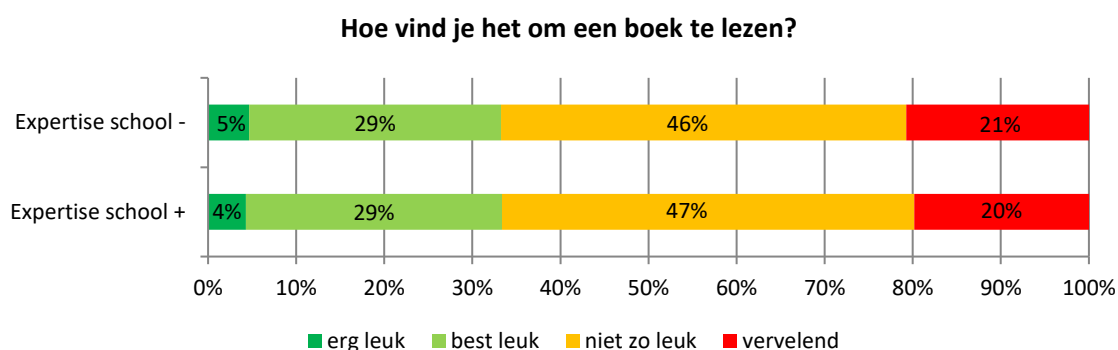
³¹ De correlaties zijn gebaseerd op de antwoorden van de vmbo-leerlingen en de scores van hun school, voor de 3431 leerlingen en 36 scholen.

thuis vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) scoren op de expertise op hun school en scholen die slechter dan gemiddeld (-) scoren op expertise, de enige inputbouwsteen waarmee beide uitkomstmaten voor de leerlingen significant negatief samenhangen.³²

Daarnaast worden de antwoorden van leerlingen over de bezoekfrequentie en het halen van boeken in de mediatheek vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) scoren op de Planvorming op hun school en scholen die slechter dan gemiddeld (-) scoren op Planvorming. Er is gekozen om ook te kijken naar de uitkomstmaten met betrekking tot het bezoek aan de mediatheek, omdat dit de enige uitkomstmaten zijn waarvan de samenhang met de inputbouwstenen duidelijk aanwezig is. En bij deze illustraties is gekozen voor de inputbouwsteen Planvorming, omdat de samenhang bij Planvorming minder 'automatisch' is dan bij de ander inputbouwstenen (zie opmerking in voorgaande alinea's).³³

Op locaties zonder expertise op school vindt 34 procent van de vmbo-leerlingen het 'erg leuk' of 'best leuk' om een boek te lezen, op scholen met expertise is dat met 33 procent slechts iets lager (Grafiek 14).

Grafiek 14 Leesplezier vmbo-leerlingen naar expertise school

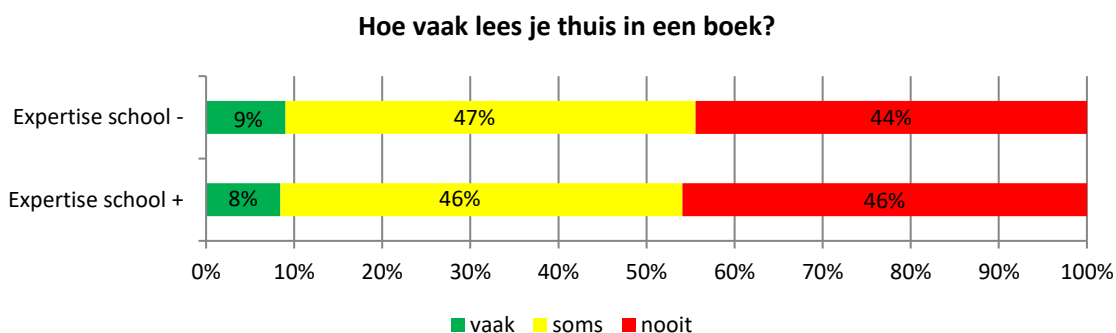

Op locaties zonder expertise op school leest 56 procent van de vmbo-leerlingen thuis vaak of soms een boek, op scholen met expertise 54 procent (Grafiek 15).

32 De gegevens in de grafieken zijn niet gecontroleerd naar leerweg, leerjaar of geslacht.

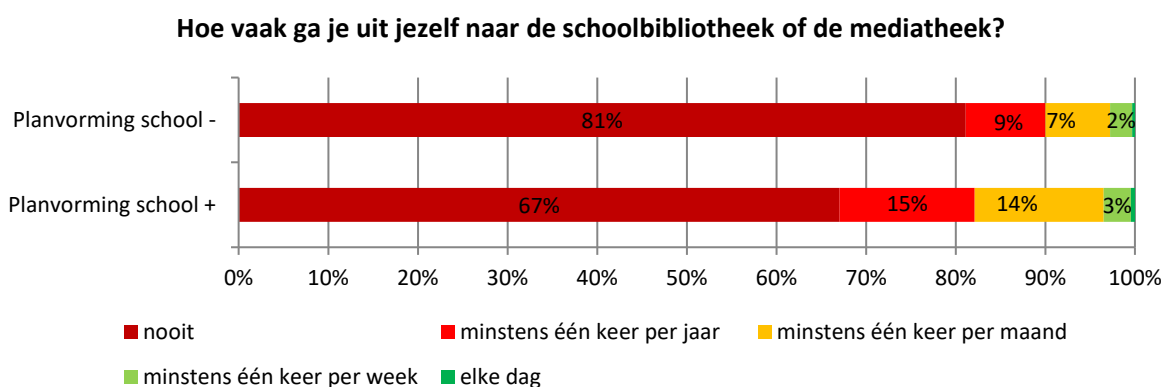
33 De gegevens in de grafieken zijn niet gecontroleerd naar leerweg, leerjaar of geslacht.

Grafiek 15 Leesgedrag thuis vmbo-leerlingen naar expertise school

Op locaties zonder Planvorming of zonder taalbeleid op school gaat 10 procent van de vmbo-leerlingen minstens een keer per maand naar de mediatheek en op scholen met Planvorming 18 procent (Grafiek 16).

Grafiek 16 Bibliotheekbezoek vmbo-leerlingen naar Planvorming school

Tot slot zien we bij vergelijking van scholen die beter dan gemiddeld (+) scoren op de Planvorming en scholen die slechter dan gemiddeld (-) scoren op Planvorming op hun school, soortgelijke uitkomsten voor de vraag of leerlingen boeken halen bij de mediatheek (Grafiek 17).

Grafiek 17 Vmbo-leerlingen die boeken bij de mediatheek halen naar Planvorming school

